

Mayıs 2026 | Sayı 4
Başkent Üniversitesi Hukuk Topluluğu Dergisi

SECUNDUM LEGEM

“Ius est ars boni et aequi”

The law is the art of goodness and equity.

-Celsus

SECUNDUM LEGEM

Genel Yayın Yönetmeni

Özgü TÜFEK

Yayın Kurulu

İlker HOROZ

Ezgisu CEYLAN

Editör

Narin İrem AYDEDE

Tasarım Ekibi

Aleyna ERZURUMLU

Umut Can DİLMEN

Ozan GÜVEN

Zeynep İrem BAŞOL

Azra Fidan SELÇUK

Başkent Üniversitesi

Hukuk Topluluğu Dergisi

Secundum Legem

Mayıs 2026

Sayı: 4

*Dergide yayımlanan
içeriklerdeki görüşler
ve sorumluluk yalnızca
ilgili yazara aittir.*

İÇİNDEKİLER

4

Adil Oyun mu, Ayrımcı Düzen mi?

Kadın Sporcuların Eşitsiz Rekabeti

Azra DOĞAN I Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Duygu Merki ÇOKSEZEN

9

Milli Egemenlik ve Hukuk Devrimi: Çağdaş Türkiye'nin Temelleri

Eylül ÖZDEMİROĞLU I Danışman: Prof. Dr. Halil ÖZCAN

11

Arete'den Virtu'ya: Platon ve Mahiavelli Bağlamında Erdem

Kavramının Dönüşümüne Politik Açından Bir Bakış

Berke YILDIRIM I Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erdem DAMAR

14

Betonlar Altında Kalan Adalet

Elif Bengisu HALLAÇ I Danışman: Prof. Dr. Nazife KARADAĞ

16

Ötanazi Üzerine

Muhammet Efe ER I Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sarp GÜMÜŞ

19

Kadın ve Ataerkinin Görünmez Eli

Elif AKIN I Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Duygu Merki ÇOKSEZEN

23

Dijital Varlıkların Hukuki Niteliği: Mülkiyet Rejimi

ve Ceza Hukuku Bağlamında Bir Analiz

Ezgisu CEYLAN I Danışman: Yargıtay 6. Ceza Dairesi

Tetkik Hakimi Sadık SUBAŞI

Çok Kıymetli Secundum Legem Okurları,

Başkent Üniversitesi Hukuk Topluluğu bünyesindeki Dergi Komitesi olarak, siz değerli okurlarımızı dergimizin dördüncü sayısı ile buluşturmaktan büyük bir mutluluk ve heyecan duyuyoruz. Komitemizde bir gelenek hâline gelen “Tez Danışmanlığı Projesi”ni, bu sayıda da yazarlarımıza özverili bir rehberlik sunan saygıdeğer hukukçularımızın önderliğinde başarıyla sürdürdük.

Başta danışman olarak dördüncü sayımıza katkı sunan saygıdeğer hukukçular olmak üzere, dergi komitesi üyelerimize; dergimizin mizanpajını ve görsel kimliğini özenle hayata geçiren Aleyna Erzurumlu'ya; yazarlarımızın illüstrasyonlarını hazırlayan Umut Can Dilmen, Ozan Güven, Zeynep İrem Başol ve Azra Fidan Selçuk'a; yazarlarımıza ve emeği geçen herkese teşekkür borç biliriz. Bütün çalışmalarımızda olduğu gibi bu sayıda da bizi destekleyen Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlığı'na da ayrıca minnettarız. Bu derginin her yeni sayısı, hukuk öğrenciliğinin entelektüel birikiminin ve dayanışma ruhunun bir yansımasıdır; bu geleneği yaşatmak ve ileriki nesillere taşımak en büyük sorumluluğumuz olmaya devam edecektir. Bir sonraki sayılarımızda görüşmek dileğiyle, hoşçakalın.

Kemal Atabey ÖZTÜRK

Başkent Üniversitesi Hukuk Topluluğu Yönetim Kurulu Başkanı

Elanur GAZNEPOĞLU

Başkent Üniversitesi Hukuk Topluluğu Yönetim Kurulu Genel Sekreteri

Özgü TÜFEK

Başkent Üniversitesi Hukuk Topluluğu Yönetim Kurulu Üyesi / Dergi Koordinatörü

Sevgili Secundum Legem Ailesi,

Topluluk dergimizin dördüncü sayısını sizlerle buluşturmanın mutluluğu ve heyecanı içindeyiz. Bu sayıda bir araya gelen yazılar, hukukun ne denli geniş bir düşünce evrenine kapı araladığını bizlere bir kez daha hatırlattı.

Bu sayımızda doğal afetlerin hukuki boyutundan sporda kadın-erkek eşitsizliğine, ötanazinin hukuki ve etik tartışmalarından dijital varlıkların hukuki niteliğine, Platon ile Machiavelli'nin erdem anlayışlarından Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün hukuk devrimine uzanan geniş bir yelpazede yazılar siz okuyucularımızı bekliyor.

Topluluğumuzun dergi geleneğini sürdürmek, bizim için sıradan bir editörlük görevinin çok ötesinde bir anlam taşıyor. Bu sorumluluğu, yalnızca bir sayı çıkarmanın değil; bir düşünce mirasını yaşatmanın bilinciyle taşıyoruz. Dergimizi bugünkü noktaya taşıyan önceki dergi komitelerimize şükranlarımızı sunuyor, onların koyduğu temeller üzerine aynı özen ve özveriyle inşa etmeye devam ettiğimizi bilmelerini istiyoruz.

Dergimizde emeği geçen tüm yazarlarımıza, ekip arkadaşlarımıza ve bu sayıya katkı sağlayan herkese içtenlikle teşekkür ediyoruz. Dördüncü sayımızın keyifli bir okuma sunmasını diliyoruz.

Narin İrem AYDEDE

Başkent Üniversitesi Hukuk Topluluğu Dergi Komitesi Eş Başkanı

İlker HOROZ

Başkent Üniversitesi Hukuk Topluluğu Dergi Komitesi Eş Başkanı

ADİL OYUN MU, AYRIMCI DÜZEN Mİ? KADIN SPORCULARIN EŞİTSİZ REKABETİ

Hukuk; kısaca kişiler arasındaki ya da kişiler ile devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen ve toplum düzenini sağlamayı amaçlayan kurallar bütünüdür. Toplum çok yönlü ve dinamik bir yapıya sahip olduğu için hukuk da buna paralel olarak geniş bir alana yayılır ve önemli katkılar sağlar. Ceza hukukundan anayasa hukukuna, özel hukuktan uluslararası hukuka kadar uzanan hukuk kuralları, bireylerin haklarını korumayı ve bireylerden oluşan toplumun dengesini sağlamayı amaç edinir. Bu geniş yapı içerisinde hukuk, toplumsal değişimlere paralel biçimde gelişmekte ve hak mücadelesi veren herkesi korumaya yönelmektedir. Tarih boyunca hak mücadelesi verdiği en çok şahit olunan gruplardan biri kadınlardır. Kadınların sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda karşılaştığı eşitsizlikler, hukuk sisteminin müdahalesini gerekli kılmış ve günümüzde hukukun önemli çalışma alanlarından biri hâline gelmiştir. Birçok alanda görülen bu eşitsizlikler bazen açık şekilde ortaya çıkarken bazen arka planda kalmakta, fark edilmeyen alanlarda da etkisini sürdürmektedir. Spor dünyası da bu eşitsizliklerin arka planda olsa da etkisinin görüldüğü alanlardan birisidir. Kadın sporcular, hem mesleki faaliyetlerini sürdürürken hem de toplumsal ön yargılarla mücadele etmek zorunda kalırlar ve çeşitli hukuki sorunlarla karşı karşıya kalmaya daha müsait konumdadırlar.

Tarihsel Arka Plan: Kadının Spordaki Görünmezliği

Her insanın isteyerek ya da istemeyerek muhatap olduğu bir alan olan spor, insanlık tarihinin en eski

dönemlerine kadar uzanır. Kısaca spor; bireylerin ya da takımların fiziksel güç ve beceriyle rekabet ettiği etkinliklerdir. Kökeni MÖ 7000'lere dayanan bu faaliyetler, başlangıçta avcılık ve savaş becerilerini geliştirmeye yönelikti. Mısır, Çin ve Mezopotamya'da güreş ve boks gibi mücadele sporlarının izlerine MÖ 3000'lerde rastlanır. Ancak sporun sosyal ve kültürel bir etkinlik hâline gelmesinde en büyük etkiyi Antik Yunan yaratmıştır. MÖ 776'daki ilk Olimpiyat Oyunları, sporun yaygın bir etkinlik haline gelmesinde kilit rol oynamıştır. Fakat kötü tarafından bakacak olursak; yalnızca Yunan erkeklerine açık olan yarışlar çıplak yapılmış, kadınların izlemesi bile yasaklanmıştır.

Modern dönemde de benzer bir ayrımcılık sürmüştür. 1896 Atina Olimpiyatları'nda kadın sporcular yer almamış, bunun en önemli nedenlerinden biri olimpiyatların kurucusu Baron Pierre de Coubertin'in kadınların spor müsabakalarında yer almasına karşı olmasıdır. Coubertin'e göre "kadınların rolü erkeklerin galibiyetini takdir etmektir" ve "kadın sporları, doğanın kurallarına aykırıdır". Ancak bu söylemler kadınları durdurmak yerine harekete geçirmiştir. Başvurusu reddedilen Stamatia Revithi, resmi yarışlardan bir gün sonra maratonu tek başına koşarak ilk olimpiyat protestolarından birini gerçekleştirmiştir, yasakların kadınları durduramayacağına dair direnişini göstermiştir.

1900 Paris Olimpiyatları'nda kadınlar ilk kez olimpiyatlara katılmış, ancak yalnızca tenis, yelken, kricket, binicilik ve golf branşlarında yarışabilmiştir. Sayı

olarak yine azınlıkta kalmış, 997 sporcunun sadece 22'si kadın seçilmiştir. Buna rağmen Büyük Britanyalı tenisçi Charlotte Cooper ilk kadın olimpiyat şampiyonu olmuştur. Coubertin ise kadınların madalyalarının erkeklerle eşit sayılmaması gerektiğini savunarak ayrımcı tutumunu sürdürmüştür. Bu baskılar, Fransa'da Femina-Sport (1911) ve Academia (1915) gibi kadın spor kulüplerinin kurulmasına yol açmış, ardından 1917'de Alice Milliat öncülüğünde Fransa Kadınlar Spor Federasyonu oluşturulmuştur. Aynı yıl Fransız kadınlarının ilk ulusal atletizm yarışması düzenlenmiştir.

Milliat'ın 1920 Anvers Olimpiyatları'nda kadınların atletizmde yarışması talebi reddedilmiş, hatta Coubertin kadınların olimpiyatlardan tamamen çıkarılmasını önermiştir. Buna karşılık, bu ayrımcı düzenin yavaş yavaş yıkıma uğradığı dönemde, *kadının spora katılımını erkeklerin müsaade ettiği çerçevede ve yerleşik kadın algısını sarsmayacak düzeyde sınırlandıran bakış açısına* karşı, uluslararası kadın yarışmalarında alınan bir kararla 31 Ekim 1921'de Uluslararası Kadınlar Spor Federasyonu (FSFI) kurulmuş ve 1922'de Paris'te ilk Kadınlar Olimpiyat Oyunları gerçekleştirilmiştir. Atletizm ağırlıklı 11 branşta düzenlenen oyunlar büyük ilgi görmüş, IOC'nin dikkatini çekmiştir, hatta onları telaşlandırmıştır.

FSFI büyümeye devam etse de kadınların spor hakları uzun süre görmezden gelinmiş, geleneksel görüşler sürmeye devam etmiştir. 1925 Prag Kongresi'nde kadınların yaptığı sporların "kadın doğasına uygun olmadığı" görüşü

sürdürülmüştür. Buna rağmen FSFI, 1928 Amsterdam Olimpiyatları'nda kadınların atletizmde deneme amaçlı yarışmasını sağlamıştır. Ancak yarış sırasında iki kadının fenalaşması, kadınların dayanıklılığına yönelik önyargıları güçlendirmiş; IOC 1929'da kadınların atletizmden çıkarılmasına karar vermiştir. Bu karar, baskılar sonucunda 1932 Los Angeles Oyunları öncesinde geri alınmıştır.

Kadın sporcuların olimpiyatlardaki yetersiz temsilini protesto etmek amacıyla 1930 Prag ve 1934 Londra Kadınlar Dünya Oyunları düzenlenmiştir. Artan baskılar sonucunda IOC, 1936'da kadın olimpiyat programının kalıcı olacağı sözünü vermiş, FSFI de kendi oyunlarından vazgeçmiştir. 1964 Tokyo Olimpiyatları'nda kadınlar için 11 disiplin programa alınmıştır.

Coubertin'in emekliliğinden sonra kadın sporcu sayısındaki artış, olimpiyatların uzun süre ayrımcı bir anlayışla yönetildiğini göstermektedir. 1936 Berlin Olimpiyatları'nda kadın sporcu oranı yalnızca %8 iken, sonraki yıllarda bu oran sürekli yükselmiştir, hatta yakın bir zamanda bu oranın eşitleneceği tahmin edilmektedir. Bu her ne kadar sevindirici bir haber gibi görünse de erkeklerin bu oran için hiçbir mücadele göstermeyip, kadınların yıllar boyunca direnerek ve emekleriyle bu hakkı kazanmaları ayrımcı zihniyeti daha da gözler önüne sermektedir. Bu direnişin özellikle "erkek" sporu olarak görülen atletizm branşında görülmesi de kadınların direnişinin sadece sporla alakalı değil, toplumsal bir eşitsizlik için de olduğunu kanıtlarla yansıtmaktadır.

Ayrımcılığın Satır Aralarında Kalan Sporcular

Kadın sporcuların en önemli hukuki mücadelelerinden biri sözleşme safhasında gerçekleşir. Satır aralarında kaybolan bu eşitsizlikler, dışarıdan bakıldığında fark edilmese de içine girildiği zaman nasıl bir adaletsizliğin hüküm sürdüğünü acımasız bir şekilde göstermektedir. Özellikle ücret

eşitsizliği, sponsorluk ve pazarlık sözleşmeleri, sözleşme süreleri ve güvencesi konuları tartışmalıdır.

Anayasamızın 10. maddesine göre *"Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür."*, Ayrıca, 4857 sayılı İş Kanunu m. 5 uyarınca, *cinsiyete dayalı ücret farkı ayrımcılık teşkil eder*. Ancak, yazılı olarak bulunan bu kurallar, somut olaya gelindiğinde farklı gerekçeler sunularak ihlal edilmektedir. Sadece Türkiye bazında değil, dünyanın her yerinde bu ihlalle karşılaşmaktadır.

Kadın sporcuların son dönemde revaçta olduğu şüphesiz doğrudur, ancak bu artan ilginin arkasında çok acı gerçekler bulunmaktadır, bunlardan bir tanesi de eşit olmayan ücretlerdir. Sporun giderek ticarileşmesi, sporda cinsiyetler arası ücret farkını artıran etkenlerden biridir. Farklı muameleye rağmen adaletsiz kazançlar, kadın sporcuları maddi ve manevi olarak yıpratmakta; bu durum hem ruhsal hem de fiziksel sağlıklarını etkileyerek kariyer sürekliliğini tehlikeye atmaktadır. Profesyonel sportlarda gelir ve fırsat eşitsizliğini kapatmaya adanmış Parity platformunun araştırmasına göre, 2023 yılında incelenen 500 profesyonel kadın sporcunun %78'i sporlarından 50.000 dolar veya daha az, %58'i ise 25.000 dolar veya daha az gelir elde etmiştir. Birçok sporcu için bu gelir, seyahat, antrenman ve ekipman gibi profesyonel spor masraflarını bile karşılamamaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası, ceplerinden çıkan masrafların gerçek kazançlarını aştığını belirtmiştir. Dünyanın en yüksek ücretli sporcularından Cristiano Ronaldo'nun gelirinin, sponsorluk anlaşmaları ve reklam gelirleri de dahil olmak üzere, 88 milyon doların üzerinde olduğu belirtilirken, en yüksek ücretli kadın futbolculardan Alex Morgan yaklaşık 2,8 milyon dolar kazanmaktadır. Bu fark, spordaki cinsiyetler arası ücret eşitsizliğinin çarpıcı bir örneğidir. Ayrıca 2016'da Women on Boards tarafından yayımlanan Küresel Spor-da Cinsiyet Dengesi Raporu'na göre

kadın sporcular, erkeklerin egemen olduğu 145 milyar dolarlık küresel spor sektöründe seslerini duyurmakta zorlandıkları için durumun kısa sürede düzelmesi beklenmemektedir.

Bir diğer gerçek ise sponsorluk sözleşmelerindeki eşitsizliktir. Kadın sporcular dünya genelinde ve Türkiye'de büyük başarılar elde etmelerine rağmen, görünürlük ve kazanç açısından erkek sporcuların gerisinde kalmaktadır. Kız Başına adlı sosyal medya hesabının paylaştığı verilere göre; global spor sponsorluklarının yalnızca %9'u kadın sporculara ayrılmakta, spor medyasının %85'i erkekler tarafından kontrol edilmekte ve kadın sporcular aynı ya da daha fazla başarı elde etseler bile erkeklerden 3 ila 10 kat daha az kazanmaktadır. Günlük hayatımızda da rahatlıkla gözlemleyebileceğimiz gibi, Türkiye Milli Kadın Voleybol Takımı dünya çapında başarılar kazansa da Türkiye Milli Erkek Futbol Takımı'nın kaybettiği bir maç kadar ilgi görmemektedir. Bu ekonomik ve görünürlük eşitsizliği, zaten spor kariyerini daha zor elde eden kadın sporcuların, spora daha az yönelmelerine sebep olmaktadır.

Ayrıca kadın sporcular, erkek meslektaşlarına kıyasla daha kısa süreli ve daha ağır şartlar içeren sözleşmeler imzalamak zorunda bırakılmaktadır. Kadın sporcuların kariyerlerinin daha kısa süreceği düşüncesi, annelik ihtimali ve spor yönetimlerinde kadınların yeterince yer almaması bu durumun başlıca nedenleri arasında gösterilmektedir.

Kadın Sporcuların Saha Dışı Mücadelesi: Hukuki Maçlar

Kadın sporcuların yalnızca sahada mücadele ettiğini düşünmek yanlıştır; saha dışındaki mücadeleleri çoğu zaman daha zor ve yıpratıcıdır. Kadın sporcular sözleşmeler dışında mobbing, cinsel taciz, gebelik ve bedensel mahremiyet gibi konularda da haklarını korumak için savaştığı aşikardır.

Duygusal bir şiddet türü olan

mobbing, bir kişiye düzenli şekilde düşmanca ve toplum tarafından kabul edilmeyen davranışlar uygulanarak performansını ve verimliliğini düşürmeyi amaçlamaktadır. Zaten görünürlük mücadelesi veren kadın sporcuların özgüven kırıcı mobbinge maruz kalmaları, mesleki performanslarını ciddi şekilde etkilemektedir. Yapılan araştırmalar da mobbing seviyesi ile sportif özgüven özgüven düzeyinin bağlantılı olduğunu kanıtlamaktadır.

Son dönemlerde oldukça artan cinsel taciz vakaları spor alanında da görülmektedir. Spor ortamında cinsel taciz; fiziksel temas, cinsel içerikli sözler, rıza dışı saldırı, cinsel rüşvet veya gözdağı ve cinsiyetçi davranışlar şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Kadın sporcuların %21'i çocukluk döneminde sporda en az bir tür cinsel istismara maruz kaldıklarını belirtmiştir. Araştırmalar, kadın sporcuların %24,2'sinin cinsel tacize karşı tepki gösterdiğini, %24'ünün ise herhangi bir tepki veremediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca medyanın kadın sporcuları sporcu kimliklerinden çok cinsel bir nesne olarak sunması da beden mahremiyetinin ihlaline yol açmaktadır. Hatta daha da ileri gidilerek "doping" ve "cinsiyet testi" uygulamalarıyla kadınların gizlilik ve onur gibi temel haklarının ihlal edildiği ve onları müsabakalardan uzaklaştırma amacı güdüldüğü görülmektedir. Cinsel tacizin ispatının diğer suçlara göre daha zor olması da failin cezadan kolay sıyrılabilmesine neden olmaktadır.

Gebelik ise çalışan tüm kadınlar için olduğu gibi sporcular için de büyük bir sorundur. Gebelik hem spor kariyerini doğrudan etkilediği hem de doğum sonrası fiziksel değişimlerin spora dönüşü zorlaştırdığı için kadın sporcular açısından daha ağır sonuçlar doğurabilmektedir. Her ne kadar gebelik nedeniyle ayrımcılık yapan şirketler bulunsun da son yıllarda kadın sporcuları korumaya yönelik önlemler alınmıştır. Türk İş Hukuku'na göre; 4857 sayılı İş Kanunu m.74 gereğince kadın çalışanlar doğum öncesi 8

hafta, doğum sonrası 8 hafta olmak üzere toplam 16 haftalık doğum iznine sahiptir ve sporcular işçi statüsünde değerlendirildiklerinde bu haktan yararlanabilirler. Hamilelik nedeniyle işten çıkarılma, 4857 sayılı Kanun m.18 ve 19 uyarınca ayrımcılık yasağına aykırı olup geçersiz fesih sayılır. Ulusal ve uluslararası hukukta hamilelik fesih sebebi kabul edilmemektedir. Ayrıca 4857 sayılı İş Kanunu m.5 gereğince cinsiyet ve hamilelik nedeniyle farklı muamele yapılamaz; kulüplerin "performans düşüklüğü" veya "müsabakalara katılmama" gerekçesiyle sözleşmeyi tek taraflı feshetmesi hukuka aykırıdır. Hamilelik izni sonrasında kadın sporcular kulüplerine geri dönme hakkına sahiptir ve kulüpler bu dönüşü engelleyemez. Sporcuların yeniden forma girmesi için gerekli rehabilitasyon sürecinin de kulüp tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

Adil Oyun İçin Adil Hakem: Devlet ve Federasyonlar

Kadın sporcuların eşitliği için en önemli katkıyı sağlaması gereken kurumlar şüphesiz devletler ve federasyonlar olmalıdır. Bu kurumların tanıdığı haklar sayesinde kadın sporcular daha görünür hâle gelebilmektedir. Olimpik Anlaşma'ya (The Olympic Charter) göre IOC'nin temel görevlerinden biri, "*kadın ve erkek eşitliği ilkesinin uygulanması amacıyla kadınların her seviyede ve yapıda spora katılımını desteklemek ve cesaretlendirmek*"tir (kural 2, madde 7). Birleşmiş Milletler'in temel insan hakları sözleşmelerinden biri olan Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW), bu sözleşmeler arasında kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğini odağına alan tek sözleşme olup kadın sporcuların haklarını da savunmaktadır. Türkiye'de BM Kadın Birimi ile Fenerbahçe Spor Kulübü arasındaki iş birliği de kadın sporcuların yaşadığı eşitsizliğe dikkat çekmektedir. 2018'den beri "HeForShe" hareketini destekleyen Fenerbahçe; toplumsal cinsiyet eşitliğini savunmayı, spordaki eşitsiz-

likle mücadele etmeyi ve kadınlara yönelik şiddeti önlemeyi ve kadınlara yönelik şiddeti durdurma çalışmalarını desteklemeyi taahhüt etmiştir. FIFA Kadın Futbol Talimatı ile ILO'nun C190 sayılı Sözleşmesi de kadın sporcuların hamilelik ve doğum sonrası haklarını güvence altına almaktadır. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. maddesi kapsamında, hamilelik nedeniyle ayrımcılığa uğrayan sporcular AİHM'e başvurabilmektedir.

Devletler açısından bakıldığında ise modern dünyada birçok ülke bu eşitsizliği kabul etmekte ve kadın sporcuları desteklemeye yönelik çalışmalar yürütmektedir. Örneğin, Çatalca İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ortağı olduğu EWA (Kadın Sporcuları Güçlendirme) projesi; Avrupa'da spor ortamlarında kadın sporculara karşı olan şiddeti, istismarı, tacizi ve ayrımcılığı önleyen ve buna karşı koyan; kadın sporcular, profesyoneller, spor yöneticileri ve politika yapıcılardan oluşan bir topluluk geliştirmeyi ve onlara özel olarak proje tarafından tasarlanmış eğitim ve pratik araçlar sağlamayı amaçlamaktadır. Gençlik ve Spor Bakanı Dr. Osman Aşkın Bak da yaptığı bir ödül töreni konuşmasında; bakanlık olarak kadın futboluna teşvik verildiğini, tesislerin kurulması için çalışmalar yürütüldüğünü ve UEFA ile FIFA'nın kadın futbolunun gelişimi için yatırım yaptığını belirtmiştir. İngiltere'de ise hükümet, 2035 FIFA Kadınlar Dünya Kupası'na kadar kadın sporunu güçlendirmek amacıyla uzmanlarla çalışmaktadır. Spor Bakanı Stephanie Peacock liderliğindeki bu girişim, kadın sporcu sağlığı araştırmalarını geliştirmeyi ve kadın sporcuların maruz kaldığı çevrimiçi istismarla mücadele etmeyi hedeflemektedir.

Tüm bu çalışmalara rağmen hala tam anlamıyla bir eşitlikten söz edemememizin en önemli nedenlerinden biri yönetimlerdeki kadın yetersizliğidir. Kadın sporculara verilen değerin ancak son yıllarda artması ve kadınların iş gücüne katılımının 1940'lardan sonra hız kazanması bu durumda etkili olmuştur. Spor için en önemli federasyonlardan biri olan

IOC'nin 2021 verilerine göre üyelerin yalnızca %35,9'u, yönetim kurulu üyelerinin ise %26,7'si kadındır. Uluslararası spor federasyonlarında başkanların %5,7'si, başkan yardımcılarının %12,2'si ve yönetim kurulu üyelerinin %13,1'i kadınlardan oluşmaktadır. Kadınlar İçin Spor ve Fiziksel Aktivite Derneği'nin (KAS-FAD) "Türkiye'de Sporda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Raporu 2021" verilerine göre ise Türkiye'de spor federasyonu başkanlarından yalnızca 3'ü kadın, 58'i erkektir. Bu verilerdeki farklar, doğrudan bir etkiyle spordaki cinsiyet eşitsizliğini gün yüzüne çıkarmaktadır.

Eşitlik İçin Kural Değişiklikleri

Bilimde, sanatta, eğitimde, sağlıkta ve sporda yani yaşamın her alanında toplumu geliştirecek kişiler hem kadınlar hem erkeklerdir. Bu nedenle diğer toplumların önüne geçmek isteyen ülkelerin kadınlara daha fazla önem vermesi kaçınılmaz bir sonuçtur. Mustafa Kemal Atatürk'ün birçok medenî devletten önce kadınlara haklar tanınması da bunun açık bir göstergesidir. Türkiye, kadınlara tanınan haklar konusunda öncü ülkelere birisi olsa da dünyadaki cinsiyet eşitsizliğini göz ardı etmek mümkün değildir. Her alanda karşımıza çıkan bu eşitsizlik spor alanında da yoğun şekilde görülmektedir. Spor Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre lisanslı kadın sporcular, toplam lisanslı sporcuların yalnızca %33'ünü oluşturmaktadır; yani Türkiye'de her 3 sporcudan sadece 1'i kadındır. Ayrıca kadın sporcular yalnızca sporcu kimlikleri nedeniyle değil, "kadın" oldukları için de birçok mücadele vermekte ve bu mücadele hâlâ devam etmektedir.

Daha eşit bir spor dünyası için öncelikle kadınların sadece "evde hizmet etmeli" algısı eğitim yoluyla yıkılmalıdır. Toplumdaki bu eşitsiz düşünce değişmeden diğer alanlardaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmak mümkün değildir. Kız çocukları erkek çocuklarından ayrıtırılmadan spora yönlendirilmeli ve istedikleri branşta ilerlemeleri desteklenmelidir. Kız

çocuklarının eğitime erişiminde bile sorun yaşanan bir dünyada, zihniyet değişmeden kadın sporcu sayısını artırmak oldukça zordur. Toplumdaki en büyük güç olan devlet de bu konuda önemli bir role sahiptir. Devlet; ayrımcı algıyı kırarak projeleri artırmalı, spor yapmak isteyen herkese eşit haklar tanımalı ve fırsat eşitliği sağlamalıdır. Erkek sporcular için yapılan yatırımlar kadın sporcular için de aynı düzeyde olmalıdır. Ayrıca ayrımcılığa neden olan kurumlara daha ağır yaptırımlar uygulanması caydırıcı olacaktır. Kadın sporculara eşit koşullar sağlanmadıkça spor dünyasında gerçek bir adaletten ve tüm dünyada da eşit fırsat sağlayan bir ortamdan söz etmek mümkün olmayacaktır.

Kaynakça

Aybek, A. ve Yıldırım, İ. (2016). Baron Pierre De Coubertin'in Olimpizm Felsefesinde Kadın. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/313563801_Baron_Pierre_de_Coubertin'in_olimpizm_m_felsefesinde_kadin

Biçer Baikoğlu, S. ve Karakuş, G. (2024). Kadın Sporculara Uygulanan Mobbing Düzeyinin Özgüvenleri Üzerine Etkisi. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, ss.354-375. https://www.sobider.net/FileUpload/ep842424/File/17.kadin_sporculara_uygulanan_mobbing_duzeyinin_ozguvenleri_uzerine_etkisi.pdf

blog?srsId=AfmBOou7IZEfHfe29_uAHYh_4GruUCeMxVmaQZiYoasD-8ci09-BHcLO

BM Kadın Birimi Türkiye Ofisi. (2021). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Spor Kurumu Rehberi. com.translate.google/2023/07/27/gender-inequality-in-sport-the-challenges-facing-femaleathletes?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc&_x_tr_hist=true

Dağlı Ekmekçi, Y. A. ve İnan, Ö. I. (2025). Türkiye'de Spor Federasyonlarında Kadın Yöneticilerinin Görünürlüğü. Kadın Araştırmaları Dergisi, Dergipark. [https://dergipark.org.tr/tr/download/arti-](https://dergipark.org.tr/tr/download/arti-cle-file/4724931)

[cle-file/4724931](https://dergipark.org.tr/tr/download/arti-cle-file/4724931)

Devecioğlu, S. (2026). Kadın Sporunda Ücret Eşitsizliği. Ekonomi Dünya.

Federico, I., Bowden, M. ve Hamalian, S. (2023). Gender Inequality in Sport: The Challenges Facing Female Athletes. Euronews. [https://www.euronews-](https://www.euronews-Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2024). 'Bakanlık Olarak Kadın Futboluna Teşvik Veriyoruz' https://www.gsb.gov.tr/tr/haber-detay/278961-bakanlik-olarak-kadin-futboluna-tesvikveriyoruz)

Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2024). "Bakanlık Olarak Kadın Futboluna Teşvik Veriyoruz" <https://www.gsb.gov.tr/tr/haber-detay/278961-bakanlik-olarak-kadin-futboluna-tesvikveriyoruz>

GOV UK. (2025). Government Teams Up With Experts to Supercharge Women's Sport by The 2035 FIFA Women's World Cup. <https://www.gov.uk/government/news/governmentteams-up-with-experts-to-supercharge-womens-sport-by-the-2035-fifa-womens-world-cup>

https://acikders.ankara.edu.tr/plugin-file.php/148085/mod_resource/content/0/Sporda%20%20Kadin.pdf

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/642796>

https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publication%20s/2021/7/UNWOMEN_Guidelines%20Tur-min.pdf

[https://sertifika.karabuk.edu.tr/sporun-tarihcesi-](https://sertifika.karabuk.edu.tr/sporun-tarihcesi-https://www.ekonomidunya.com/yazarlar/prof-dr-sebahattin-devecioglu/kadin-sporundaucet-esitsizligi/3303/)

<https://www.ekonomidunya.com/yazarlar/prof-dr-sebahattin-devecioglu/kadin-sporundaucet-esitsizligi/3303/>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?Mevzuat-No=2709&MevzuatTur=1&Mevzuat-Tertip=5>

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?Mevzuat-No=4857&MevzuatTur=1&Mevzuat-Tertip=5>

https://www.researchgate.net/publication/330415057_SPORDA_CINSI-YET_ESITLIGI

<https://www.yalispor.com.tr/blog/sporun-dogusu-antik-dunyadan-modernolimpi-yatlara?srsId=AfmBOorMSEl-W5JpI3ZXaouMhckUjLHd61kH-Vz2GWn49NzsXueFF>

https://yunus.hacettepe.edu.tr/~canan-koca/SBT688/Ders01/Koca_Bulgu_2005.pdf

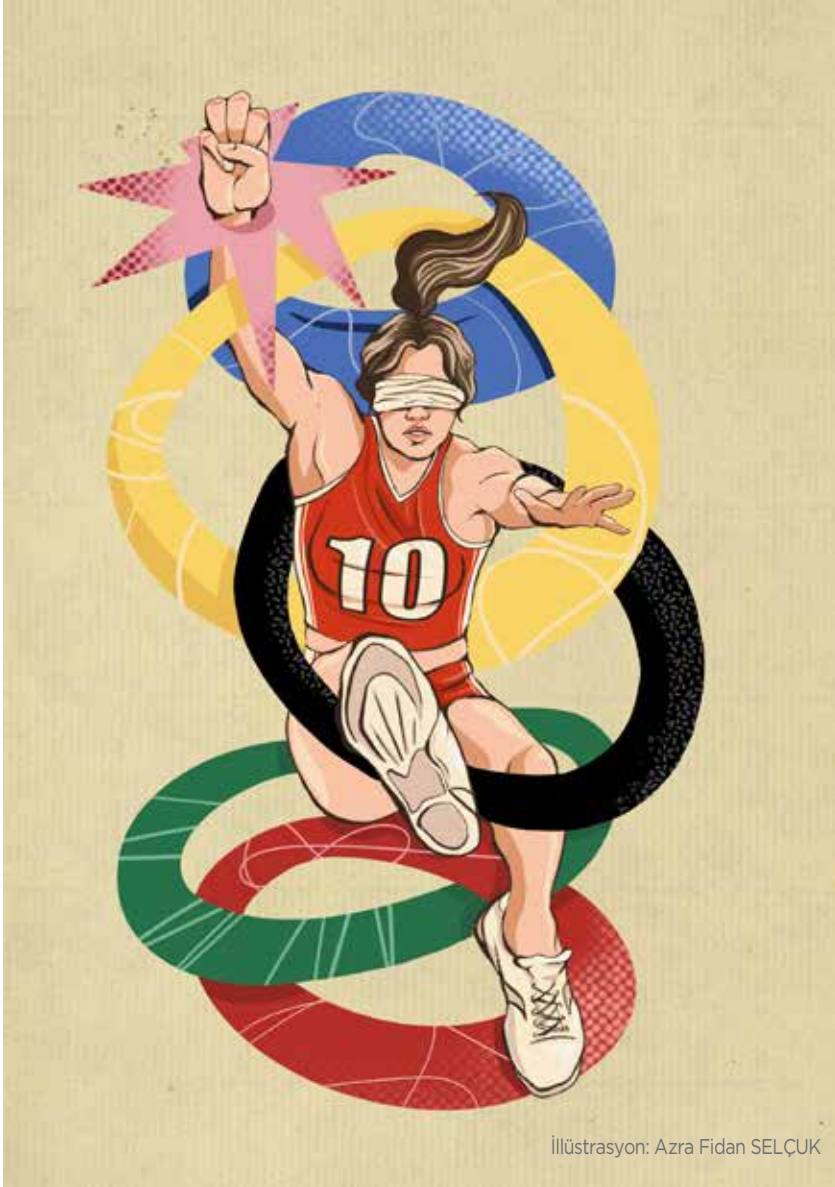
Human Rights Watch. (2020). Human Rights Violations in Sex Testing of Elite Women Athletes. https://www-hrw-org.translate.google/report/2020/12/04/theyre-chasing-us-awaysport/human-rights-violations-sex-testing-elitewomen?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sge İş Kanunu.

Kadının İnsan Hakları Derneği. (n.d.). Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW). <https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararasısozlesm>

eler-ve-mekanizmalar/cedaw/KASFAD. (2021). Türkiye'de Sporda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İzleme Raporu 2021. <https://www.kasfad.org/turkiyede-sporda-toplumsal-cinsiyet-esitligi-izleme-raporu-2021/> Kepenek, E. (2022). 3 Spor Federasyonunu Kadınlar, 58'ini Erkekler Yönetiyor. Bianet. <https://bianet.org/haber/3-spor-federasyonunu-kadınlar-58-ini-erkekler-yonetiyor-261630> Koca, C. ve Bulgu, N. (2005). Spor ve Toplumsal Cinsiyet: Genel Bir Bakış. Hacettepe Üniversitesi. Koçak, F. (n.d.). Sporda Kadın. Acikders. Kule, F. (2025). Kadın Sporcuların Hamilelik Sürecinde Sözleşmesel

Hakları Nelerdir? Avukat Ferhat Kule. <https://ferhatkule.av.tr/kadin-sporcularin-hamilelik-surecindedo-zlesmesel-haklari-nelerdir/> Kule, F. (2025). Kadın Sporlarında Ücret Eşitliği ve Ayrımcılık Yasağı - Kulüp Milli Eğitim Bakanlığı. (2021). Kadın Sporcuların Güçlendirilmesi - Empowering Women Athletes - EWA Projesi. <https://catalca.meb.gov.tr/www/kadin-sporcularin-guclendirilmesiempowering-women-athletes-ewa-projesi/icerik/1127> Olympics. (n.d.). Charlotte Cooper. https://www-olympicscom.translate.google/en/athletes/charlotte-cooper?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc&_x_tr_hist=true

Orta, L. (2018). Sporda Cinsiyet Eşitliği. Journal of Awareness, ResearchGate. Özen, G., Emir, E. ve Koca, C. (2018). Türkiye'de Sporcuların Cinsel Taciz Algıları ve Deneyimleri. Spor Bilimleri Dergisi, ss.157-177. Dergipark. Sözman, M. F. (2020). "Kadına Uygun Spor"un Serüveni: Coubertin'e Karşı Milliat. Evrensel Gazetesi. <https://www.evrensel.net/yazi/86916/kadina-uygun-spor-un-seruvenicoubertine-karsi-milliat> Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (n.d.). Olimpiyat Oyunlarının Tarihçesi. <https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/128/163/olimpiyat-oyunlari-nin-tarihcesi.aspx> Terlemez, M. (2022). Modern Sporun Sosyolojik ve Tarihsele Temelleri. Dergipark. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2490767> Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. UN WOMEN. UNESCO. (2024). UNESCO Report: Women and Girls' Access to Sport Still Lagging Far Behind. <https://www.unesco.org/en/articles/unesco-report-women-and-girls-access-sport-stilllagging-far-behind> Yalıspor. (2024). Sporun Doğuşu: Antik Dünyadan Modern Olimpiyatlara Neler Oldu? Yükümlülükleri. Avukat Ferhat Kule. <https://ferhatkule.av.tr/kadin-sporlarında-ucet-esitligive-ayrimcilik-yasa-gi-kulup-yukumlulukleri/> ZXnU2

İllüstrasyon: Azra Fidan SELÇUK

Milli Egemenlik ve Hukuk Devrimi: Çağdaş Türkiye'nin Temelleri

“Adalet gücü bağımsız olmayan bir milletin, devlet halinde varlığı kabul olunmaz.”

-Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK

Toplumsal düzenler, çoğu zaman iplerin aniden kopmasıyla değil, biriken sorunların başa çıkılamaz hale gelmesiyle evrimleşir. Farklı normların ve otoritelerin bir arada olduğu düzenler zamanla kendi sistematiklerini yitirir. Bu durum, adalete duyulan güveni sarsarken belirsizliklere ve eşitsizliklere de yol açar. Çünkü hukukun temel ilkelerinden biri bireylerin, hukuki durumları önceden tasavvur edebilmesi ve hangi kurala tabi olduklarını bilebilmesidir. Bu yüzden ki hukuk, böyle dönemlerde metodolojik bir saha olmaktan çıkar ve toplum düzenini belirleyen bir yapı taşı haline gelir.

Yeni bir devlet kurma aşamasında bu durum daha da önemlidir. Çünkü yeni bir devlet, sadece yeni bir yönetim biçimi demek değildir, yeni bir hukuk sisteminin kurulmasının gerektiğinin de habercisidir. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti'ne dair ipuçları da içermektedir. Zira Osmanlı Devleti'nin hukuk düzeni, yeni devletin ideallerine de çağın gerekliliklerine de uyum sağlamaktan oldukça uzaktaydı. Atatürk'ün vizyonu yalnızca istiklal değil, aynı zamanda çağdaş bir istikbali de yaratma mücadelesiydi.

“Bizim milletimizin adalet düzeyi, başka milletlerin adaletinden aşağı kalmaz. Her milletten fazla adaleti sağlamalıyız. En ileri ve uygar devletlerin yasalarına eşit yasalar yapabiliriz. Eski gereksinimlere göre yapılmış şeyleri, gereksinim ilerledikçe yenilemek gerekir. Bu eksik araçlarla arzu olunan şeyleri temine imkân yoktur. Hukuk uzmanları, hemen bu yolda

çalışmaya başlamalıdır.”

(Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 4. 12. 1929)

Türkiye Cumhuriyeti'nin teşkilatlanması değerlendirildiğinde amaçlanan istikbalin daha istiklal Mücadelesinde, hukuk temelinde şekillendiği görülmektedir. Nitekim Kurtuluş Savaşı hem işgalcilere karşı yürütülen askeri ve siyasi bir mücadele hem de egemenlik kaynağının belirleneceği bir hukuk savaşıdır. Bu mücadele, dış işgalcilerin yanı sıra meşruiyetini yeniden kazanmaya çalışan hilafet makamına karşı da yürütülmüştür. Böylelikle milletin iradesinin hukuki bir zeminde ortaya çıkması sağlanmaya çalışılmıştır.

Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetleri, bu siyasi ve hukukî meşrulaştırma çalışmalarının önemli göstergelerinden biridir. Karar merciinin temsil esasından doğması, halk iradesinin doğrudan sürece katılmasına imkân vermiştir. Böylece ortaya çıkan başkaldırı, hukuk dışı bir isyan değil; emperyalizme ve otoriteye karşı hukuk çerçevesinde yürütülen bir egemenlik mücadelesini, hatta bir meşru müdafaa hakkının kullanılması durumunu ortaya çıkarmıştır.

En can alıcı noktalardan biri ise şudur ki: Türk hukuku devrimden sonra değil, devrimin bizzat içinde filizlenmiş, ülkenin temelini saran sarsılmaz bir kök halini almıştır. 20 Ocak 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun egemenliğin kayıtsız şartsız millette olduğunu ilan edişi bu durumun nesnel bir kanıtıdır. Zira TBMM'nin ilk anayasası kabul edilen bu kanun, hukuku otorite kurmak için kullanılan bir araç olmaktan çıkartarak; otoriteyi sınırlandıran bir güç unsuru haline getirmiştir. İç hukuktaki milli egemenlik

anlayışı Teşkilât-ı Esasiye Kanunu ile sağlanmıştır ancak bu anlayışın uluslararası bağlamda kabul görmesini sağlayan adım Lozan Barış Anlaşması'dır. Lozan Barış Anlaşmasıyla birlikte hukuki kapitülasyonlar kaldırılmıştır. Böylece Türk hukukunun bağımsızlığı güvence altına alınmıştır. Bu gelişmelerin ardından 3 Mart 1924'te Şer'iye ve Evkaf Vekaleti ile hilafet makamının kaldırılması hukuki birliği sağlamış, farklı topluluklara farklı hukuk uygulama anlayışı terk edilmiş, aynı zamanda yasa yapma ve yönetme yetkisi TBMM ve onun hükûmetine terk edilmek suretiyle hukukun laikleşmesinin temeli atılmıştır.

“...Savaşlarımızın yöneldiği tam bağımsızlık kavramında adli bağımsızlığımızın da içinde bulunduğumuz doğaldır. Bu nedenle her bağımsız devletin bir ayrılmaz hakkı olan adalet dağıtma görevine kimseyi karıştıramayız.”

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 217-218)

Tüm bu değişim süreci, Atatürk'ün devrim anlayışının akıl ve bilim esasına dayanmasının bir sonucudur. Bu yüzden ki Atatürk'ün hukuk reformları, bir milletin yeniden doğuşunun istikrarlı ve kesin adımlarıydı. En gelişmiş ülkelerden alınan kanunlar doğrudan uygulanmamış, Türk toplumunun yapısına ve özüne uygun olarak düzenlenmişti. Çünkü kanunların yalnızca sözcüklerden ibaret kalması değil, toplumun yaşantısı ve düşünce yapısındaki değişimin fitilini ateşleyen; öncü bir nitelik olması amaçlanıyordu. Bu amaç doğrultusunda 1925'te Ankara'da açılan Hukuk Mektebi ise bu sürecin temellendirilmesi için atılan önemli bir adımdı. Atatürk'ün Hukuk Mektebinin açılışında yaptığı konuşmada bu durumu görmek mümkündür:

“Büsbütün yeni yasalar meydana getirerek eski hukuk esaslarını temelinden sökmek girişimindeyiz. Ve yeni hukuk esaslarıyla, alfabesinden öğrenime başlayacak bir yeni hukuk kuşağını yetiştirmek için bu kuruluşları açıyoruz. Cumhuriyetin yaptırımı olacak bu büyük kuruluşun açılışında duyduğum mutluluğu, hiçbir girişimde duymadım; ve bunu belirtmek ve ifade etmekle memnunum.”
1925 (M.E.İ.S.D.İ, s. 30-31)

Medeni Kanun'un kabul edilmesi, bu noktada kıymet kazanmaktadır. Çünkü yalnızca aile hukukunu ele almakla kalmayıp devletin toplumdan birey

olarak ne beklediğini de beyan eder. Bu kapsamda Medeni Kanun, Osmanlı'nın son döneminde uygulanan şer'i hukuk sistemini ortadan kaldırarak devlet içerisinde yeknesak bir hukuk düzenini merkeze almıştır. Özellikle göz ardı edilen kadın-erkek eşitliğini hukuki bir norma dönüştüren bu hamle; toplumsal eşitliği sağlamış, sürecin çağdaş insan modeline yaklaşmasına sebep olmuştur.

“... Millet, her uygar memlekette olan adalet işlerindeki ilerlemenin, memleketin gereksinimlerine uyan esaslarını istiyor. Millet, hızlı ve kesin adaleti temin eden uygar usulleri istiyor. Milletin arzu ve gereksinimine

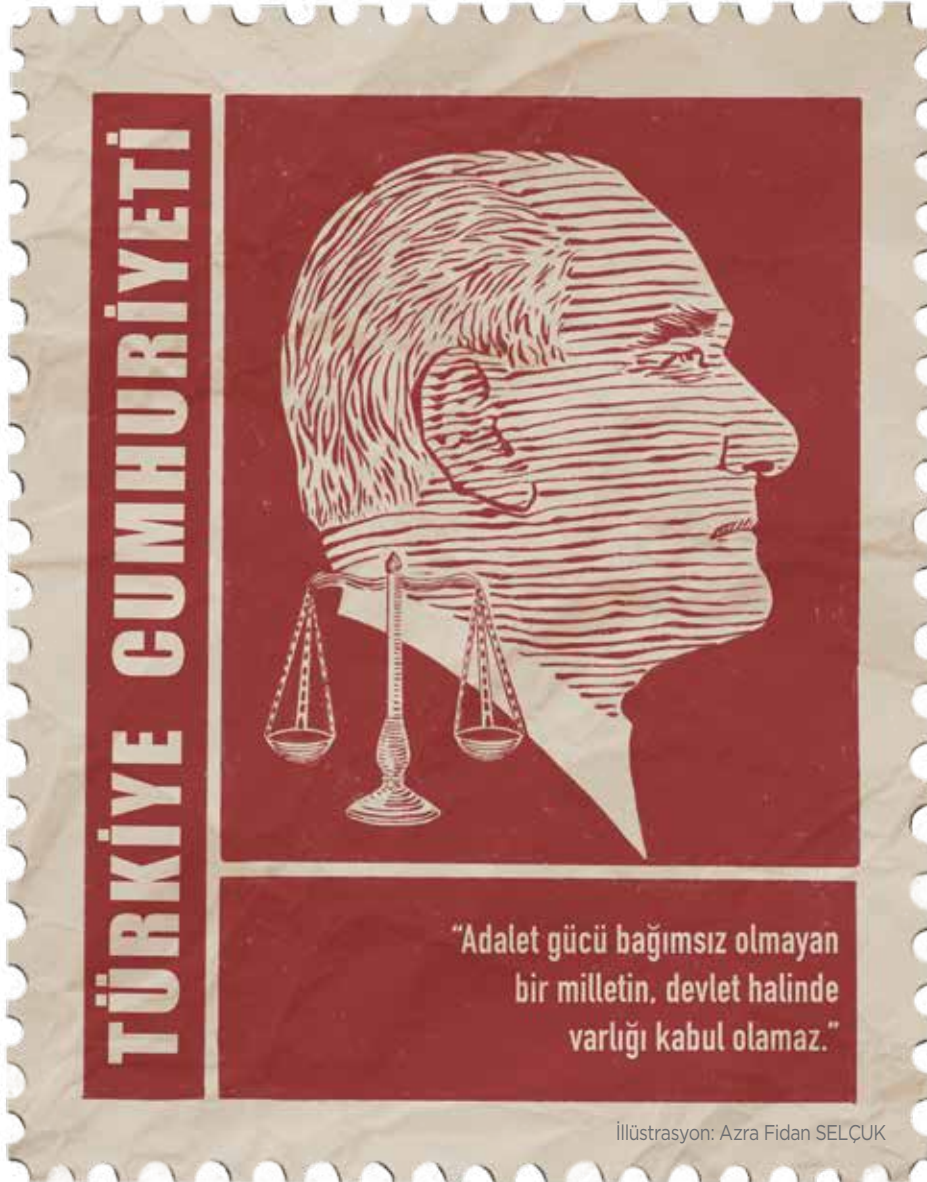
uyarak adalet işlerimizde her türlü etkilerden cesaretle silkinmek ve hızlı ilerlemelere atılmakta asla tereddüt etmemek gerekir. Medenî hukukta, aile hukukunda izleyeceğimiz yol ancak uygarlık yolu olacaktır...”

1924 (Atatürk'ün S.D.İ, s. 317)
Sonuç olarak, Atatürk öncülüğünde gerçekleştirilen hukuk devrimi milli egemenliği esas alan yeni bir toplum düzeni var etmiştir. Lakin unutulmamalıdır ki Atatürk'ün başlattığı hukuki dönüşüm süreci henüz tamamlanmış değil, aksine sürekli gelişen ve devinen dinamik bir yapıdır. Türkiye sahip olduğu bu temeller üzerinde yarınlarnı inşa etmeye devam edecek; gücünü akıl, bilim ve sarsılmaz bağımsızlığından alacaktır. Bu ideallere sahip çıkmak ve daha da ileriye taşımak sadece bir sorumluluk değil, laik ve çağdaş bir gelecek için zorunluluktur.

“Bütün ümidim gençliktedir.”

KAYNAKÇA

1. Atatürk Araştırma Merkezi, “Hukuk Devrimi ve Adalet Anlayışı” <https://atam.gov.tr/hukuk-devrimi-ve-adalet-anlayisi/>
2. Bozkurt, Gülnihal, “Atatürk'ün Hukuk Alanına Getirdikleri”, Atatürk Araştırma Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=Print&Dergilceri=kno=589&Yer=Dergilcerik> 24.08.2007.
3. Cansel, Erol, “Medeni Kanun'da Kadın Erkek Eşitliğinin Değerlendirilmesi”, Medeni Kanun'un 50. Yılı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1977.
4. Genç, Reşat, Türkiye'yi Laikleştiren Yasalar, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1998
5. Yazıcı, Nevin, “Atatürk ve Hukuk Devrimi”, Atatürk Ansiklopedisi <https://ataturkan-siklopedisi.gov.tr/detay/848/Atat%C3%BCCrk-ve-Hukuk-Devrimi>

İllüstrasyon: Azra Fidan SELÇUK

ARETE'DEN VIRTU'YA: PLATON VE MACHİAVELLİ BAĞLAMINDA ERDEM KAVRAMININ DÖNÜŞÜMÜNE POLİTİK AÇIDAN BİR BAKIŞ

ÖZ

Bu yazıda erdem kavramının siyasal düşünceler tarihi içerisindeki dönüşümü, Antik ve Modern dönemlerin önde gelen düşünürleri olarak kabul gören Platon ve Machiavelli üzerinden teorik bir yapıda ele alınacaktır. Bu çerçevede, Antik dönemde Platon'un ve Modern dönemde Machiavelli'nin erdem kavramına yönelik tutumları ve bu kavramın onların siyaset kurguları içindeki yerleri ana hatlarıyla açıklanacaktır. Yazının son bölümünde, Platon'un kurguladığı biçimiyle "arete"den başlayıp Machiavelli'de "virtu" biçimini alan erdem kavramının anlam ve niteliğinde yaşanan dönüşüm karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Bu karşılaştırma sonucunda, erdem kavramının antik dönemde kazanmış olduğu "toplumsal iyi için siyaset" fikrinin modern çağda iktidarı korumanın pragmatik bir araca dönüştüğü iddia edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Erdem, Arete, Virtu, Platon, Machiavelli, Siyaset Teorisi, Siyaset Felsefesi

ABSTRACT

In this article, the historical transformation of the concept of virtue within politics will be examined through a theoretical framework based on the thought of Plato, representing the Ancient period and Machiavelli representing the Modern period. In the first two analytical sections, the main outlines of Plato's political philosophy in the Ancient period and Machiavelli's political philosophy in the Modern period will be explained. Subsequently, in the third section,

the concept of virtue will be evaluated comparatively within the framework of the political ideas of both thinkers. In this context, these issues such as the position of virtue in the Ancient Greece, the period that it emerged, how it influenced its time and was shaped the politically, and, in contrast, how the concept of virtù in Machiavelli's The Prince affected politics in his own period and how the thinker approached this concept will be discussed.

Key Words: Virtue, Arete, Virtu, Plato, Machiavelli, Political Theory, Political Philosophy

GİRİŞ

Yüzyıllar boyunca bünyesinde barındırdığı ahlaki değerler aracılığıyla toplumun normlarını belirleyen temel bir ölçüt olarak erdem kavramı, siyaset teorisi literatüründe bireysel ahlaktan ziyade, kamusal düzeni tayin eden bir pusula niteliği taşımaktadır. Bu kamusal düzen, çoğu zaman yöneticilerin politik açıdan sahip oldukları kişisel çıkarları doğrultusunda şekillenirken, bazı dönemlerde ise toplumların belirlemiş olduğu etik değerler çerçevesi üzerine inşa edilmiştir. Bu noktada erdem, toplum için etik bir norm olmasının yanı sıra tarihsel süreç içerisinde politik açıdan farklı anlamlar kazanan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Antik siyasal düşünce döneminde erdem olgusu, devletin içerisindeki yurttaşlar için iyi bir yaşamın temeli oluşturmayı amaçlamış ve bu durumun da ahlaki ilkeler doğrultusunda mümkün olabileceğini vurgulamıştır. Erdem kavramını,

bütünüyle bireysel ahlakın çok ötesine çıkaran bu düşünce biçimi, siyasal yaşamın bir nevi merkezi niteliğindeki polislerin yalnızca bir şehir devleti değil, içerisindeki yurttaşların çeşitli kamusal sorumluluklarını kapsayan etik ve siyasal bir topluluk olarak görünmesini sağlamıştır.

Buna karşılık, modern siyasal teori ise erdemi antik dönemin sahip olduğu kolektif iyi yaşam idealinden ziyade siyasal iktidarın meşruiyetini normatif bir çerçeve üzerine konumlandırmıştır. Böylece erdem, Antik düşüncede kamusal iyi yaşamın temel ilkesi iken, modern dönemde siyasal iktidarın bir meşruiyet sorunu haline gelmiş ve bu dönemler içerisinde bazı düşünürlerin farklı siyasal yaklaşımlarına konu olmuştur. Bu çalışma, erdem kavramının kuramsal dönüşümünü Antik ve Modern dönemler üzerinden Platon ve Machiavelli ekseninde karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır.

Antik Yunan felsefesinin yapı taşlarından olan erdem kavramı, içerdiği politik boyutlar nedeniyle devletin kuramsal yapısını inşa eden temel faktörlerden biri olmuştur. Grek kökenli "Arete" sözcüğünden türetilmiş olan bu kavram, bulunduğu dönem itibarıyla "Polis" olarak adlandırılan şehir devletleri içerisinde erdemin ortak bir iyilik anlayışı etrafında gerçekleşebileceğini mümkün kılmıştır. Bu süreç içerisinde, erdemi siyasetin ayrılmaz bir parçası olarak gören felsefe tarihinin ilk sistem filozofu Platon, kendi siyaset felsefesini toplumun huzurlu bir şekilde yaşadığı ve ahlaken ve bilgi yönünden en üst

düzey olanların yönetici olduğu ideal devlet fikrine dayandırmıştır. Platon, adaletten devlet düzenine, mutluluktan eğitim sistemine kadar pek çok konuyu ele alan en ünlü eseri Devlet'te, tahayyül ettiği ideal devlet düşüncesini açıklamış ve kendi ideal devletini (Politeia) sistematik bir düzende değerlendirmiştir. Ona göre, devlet içerisinde yaşanan çoğu sorun bilgisizlik, istikrarsızlık ve dar kafalı yöneticilerin bencilce uyguladıkları politikalarından kaynaklanır ve sonunda devlet çökme noktasına gelir.

Yaşanan bu olumsuz durumlara karşı Platon, Devlet adlı eserinde tasarladığı ideal devletini yöneticiler, koruyucular ve üreticiler şeklinde 3 farklı sınıfa ayırır. Platon'un devlet anlayışındaki bu 3 sınıfın ilk bölümünü yönetici sınıf olarak adlandırılan "Filozof - Kral" kavramı oluşturmuştur. Nitekim Devlet'te özel olarak adalet kavramının öneminden bahseden düşünür, siyasal adaletin gerçekleşmesi ve bu durum neticesinde de erdemli bireylerin yetişmesi için ideal devletin tümüyle en üst bilgiye (episteme) sahip olan filozof - kral tarafından yönetilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Buna ek olarak Platon, ideal devletini toplumun iyi bir yaşam sürmesi adına bilginin ölçütü olarak gördüğü erdem kavramının üzerine kurgulamış ve devleti yöneten filozof-kralın da bilgelik, cesaret ve ölçülülük gibi 3 kriterden oluşan ünlü "Ruh kuramı"na tamamen hâkim olmasını gerekli görür. Zira Platon'un bu tasavvurunda akıl (ennoia), yöneten unsurken cesaret ve ölçü de akla destek olan eşsiz araçlardır. Bu suretle, siyasal düzenin kalitesini erdeme temellendiren Platon'un düşüncesinde, siyasal iktidarın ahlaki bir yetkinlik gerektirdiği ve bu yetkinliğe sahip olmayan kişilerin yönetme hakkına sahip olamayacağı ileri sürülmüştür.

Diğer taraftan, modern siyasal düşüncenin kurucusu sayılan ünlü İtalyan düşünür Niccolò Machiavelli, erdem kavramını antik döneme nazaran siyasal iktidarın koruyucu bir kaynağı olarak nitelendirmiştir. Bu yönüyle Machiavelli düşüncesinde erdem, sahip olduğu siyasal mahiyeti gereği ahlaki yetkinlikten çıkarak iktidarı kurma

ve sürdürme anlamına gelen "Virtu" kavramıyla yeniden tanımlanmıştır. Ancak, Machiavelli gibi politik güncelliğini asla yitirmeyen bir filozofun erdem anlayışını tam anlamıyla kavrayabilmek için ilk olarak onun yaşadığı dönem olan Rönesans İtalya'sına bakmak gerekmektedir.

16. Yüzyıl başlarında Rönesans'ın etkisiyle İtalya'daki şehir devletleri arasındaki siyasal parçalanmışlık ve buna bağlı olarak ortaya çıkan güç değişiklikleri, iktidar içerisinde sürekli bir istikrarsızlık ve güvensizlik yaşanmasına neden olmuştur. Böyle bir siyasal kaos ortamında yetişen Floransalı düşünür Niccolò Machiavelli, yaşadığı dönemde ülkedeki çeşitli politik bozulmalara yakından şahit olmuş ve mevcut iktidarın otoritesini büyük ölçüde eleştirmiştir. Siyasal iktidarın en doğru şekilde kurulması için siyaseti ahlaktan bütünüyle ayıran Machiavelli, siyaset felsefesinin temel argümanları olan "Necessita" (Gereklilik) ve "Fortuna" (Talih) kavramlarını erdem üzerine yapılandırmıştır.

1513 yılında kaleme aldığı ünlü eseri Prens'te, siyasal iktidarın bütünlüğü, korunması ve sürekliliğini bir hükümdar perspektifinden ele alan Machiavelli, iktidarın ancak bu özelliklerinin sağlanması ile bir istikrar kazanabileceğini düşünmüştür. Prens (Il Principe) adlı kitabında onun devlet düşüncesini oluşturan ana etkenlerden birisi de hiç kuşkusuz "Virtu" olarak adlandırılan erdem kavramıdır. Ona göre, iktidar meşruiyetine sahip bir yönetici toplumun değil, yalnızca kendi çıkarını düşündüğü takdirde siyasal açıdan başarılı olmuş sayılır: "Oysa siyasette başarılı olmanın ilk koşulu, insanın virtu sayesinde fortunayla baş etmeyi bilmesidir." (Ağaoğulları, 2011: 330).

Bunun yanı sıra Machiavelli'nin erdem anlayışını kapsayan virtu kavramında devleti yöneten yöneticinin sahip olduğu yeteneğin fortuna olarak tanımlanan siyasal koşullar aracılığıyla kontrol altına alınması öngörülmüştür. Eğer bu koşullar kontrol altına alınmazsa iktidar prensin elinden kolayca gidebilir. İleri sürülen tüm bu çıkarımlar doğrultusunda Machiavelli, hükümdarın iktidar meşruiyetinin devamı ve korunmasını siyasal durumlar karşısındaki

tutumuna bağlamış ve hükümdarın gerektiği koşullarda kendi iktidarını koruyabilmesi adına güç kullanabilmesini, stratejik davranabilmesini ve hatta halkını manipüle dahi etmesini meşru kılmıştır.

Bu nedenle, Machiavelli'nin devlet düşüncesini sistematize eden erdem kavramı, içerdiği politik yön nedeniyle hükümdarların yönetimdeki davranışlarını ve sonrasında da siyasetin etiğini belirleyen temel unsurlardan biri haline gelmiştir.

Bu bağlamda, Platon ve Machiavelli'nin kendi siyaset felsefelerini yakından etkileyen erdem, dönem bakımından incelendiğinde farklı siyasal anlamlar kazandığı görülmüştür. Platon'un ideal devletindeki başlıca prensiplerden biri olan erdem, Antik Yunan döneminde "Arete" adı altında tanımlanmış ve toplumun kamusal düzenini ahlaki bir bütünlükle tayin eden en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmiştir. Bunun aksine, modern dönem içerisinde Machiavelli tarafından literatüre sunulan "Virtu" kavramı, hükümdarın elinde bulundurduğu siyasal iktidarı olabildiğince kendi menfaatine uygun bir şekilde kullanması gerektiğini savunmuş ve bu durumda da devlet işlerinde siyasetin etik ile asla kısıtlanamayacağını önemle vurgulamıştır. Böylelikle, erdem, tarihsel olaylar ve farklı düşüncelerden etkilenecek Antik Yunan'daki ahlaki düzen vasfını kaybetmiş, modern dönemdeki iktidarların pragmatik bir siyasal aracı konumuna dönüşmüştür.

İncelemenin genelinde de belirtildiği üzere, erdem kavramı, Antik ve Modern dönemler üzerinden iki filozofun farklı siyasal düşünceleri çerçevesinde teorik bir perspektifle açıklanmıştır. Platon'un düşüncesinde devletin siyasal düzenini ahlaki bir sistemle şekillendiren erdem, modern dönemin öncülerinden olan Machiavelli'de tümüyle siyaset kavramından koparak iktidarın parçalanmasını önleyen ve hükümdarın politik tutumlarını tasarlayan bir yapı olarak değerlendirilmiştir. Bu noktada da açık bir şekilde görülmektedir ki, erdem, kendi içerisinde bulundurduğu siyasal boyut sayesinde farklı anlamlar kazanarak siyasal düşünceler tarihinin gelişimine etki eden temel kavramlardan bir

tanesi olmuştur.

KAYNAKÇA

- 1) Ağaoğulları, Mehmet Ali. Kent Devletinden İmparatorluğa. Ankara: İmge Kitabevi, 2009, s.234-271.
- 2) Ağaoğulları, Mehmet Ali. "Niccolo Machiavelli: Prens İktidarından Devlete", Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler, Ed. Mehmet Ali Ağaoğulları, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011), s. 319-341.
- 3) Ağaoğulları, Mehmet Ali, Köker, Levent. Tanrı Devletinden Kral-Devlete. Ankara: İmge Kitabevi, 2008, s.

149-228.

- 4) Arıtürk, Mete Han, Siyaset, Erdem ve Özgürlük İlişkisi Bağlamında Niccolo Machiavelli, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 9-97.
- 5) Arslan, Ahmet, İlkçağ Felsefe Tarihi 2: Sofistlerden Platon'a, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006), s. 201-239, 396-399.
- 6) Bircan, Ufuk, Platon'un Ahlak Anlayışında Ruh ve Erdem İlişkisi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2023; 22(85), s. 314-327.

- 7) Birlik, Vehip, Platon'da Adalet ve Erdemin Doğası Üzerine, 19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi, 2024-5(4), s. 234-243.
- 8) Kargın, Hasan Hüseyin, Platon'da Devlet ve Ahlak Felsefesi, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 11-4, s. 4357-4369.
- 9) Küçükalp, Derda, Erdem Etiği ve Politika, Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2008-1, s. 71-83.
- 10) Niccolo Machiavelli, Hükümdar, Çev. Necdet Adabağ, (İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2024), s. 40-62.
- 11) Morrow, John, History of Western Political Thought: A Thematic Introduction, Second Edition (London, the UK: Red Globe Press, 2005), s. 50-66.
- 12) Platon, Devlet, Çev. Sabahattin Eyüboğlu - M. Ali Cımcı, (İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022), s. 125-134, 193-197.
- 13) Shakeri, Reza, Virtue in Machiavelli's Political Thought, International Journal of Political Science, 2012-3, s. 47-55.
- 14) Strauss, Leo. "On a New Interpretation of Plato's Political Philosophy." Social Research 13, no. 3 (1946): 326-67.
- 15) Şenel, Alaeddin, Siyasal Düşünceler Tarihi: Tarihöncesinde İlkçağda Orta çağda ve Yeniçağda Toplum ve Siyasal Düşünüş, (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1995), s. 140-162, 302-311.
- 16) Türksever, Esra, Platon ve Aristoteles'te Erdem Kavramının Politik Açidan Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 6-81.
- 17) Uygun, Oktay, Devlet Teorisi, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023, s. 116-123, 199-203.
- 18) Yalçinkaya, Ayhan. "Büyük Sokratesçi Okullar ve Siyaset: Platon'un Bilişi", Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler, Ed. Mehmet Ali Ağaoğulları, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011), s. 91-123.

İllüstrasyon: Umut Can DİLMEN

Betonlar Altında Kalan Adalet

Çığlıklarla uyandığımız o geceden sonra hayat asla düzelmedi. Saniyeler saatler gibi gelirken, her göz kapayışında bunun bir rüya olması için dua ederken buldum kendimi. Korkunun ve umudun tek bir anlam bile taşımadığı o 65 saniye... Titreyen bedenlerimiz, korku dolu gözlerimiz... Aşağı indiğimizde bizi sarıp sarmalamak için beklediklerine emin olduğum dedem, dayılarım, anneannem. Sonrasında kardeşimin “Binaları yıkılmış!” çığı. Durdu. Hayat, o anda bizler için sonsuza kadar geçmeyecek bir acıyı beraberinde bırakarak durdu. Günlerce kendimize hâlâ yaşadıklarına dair söyledığımız yalanlar... Dördüncü günün sonunda sevdiklerimizin bedenlerini gömmeye gittiğimiz o mezarlık... Hepsi hâlâ dün gibi benim, ailemin ve tüm memleketimin aklından tek bir saniye dahi çıkmadı. Hayatlarımıza o günden sonra yeni bir kalıp girdi: “DEPREMDEN ÖNCE.” Depremden önce Adıyaman, sonra Acıyaman... Asla geçmeyecek bu kederin mahzeni... Enkaz altında kalan onlarca can varken şehirde asla görünmeyen iş makineleri ve profesyonel ekipler... Yüzde altmış sekizi hasar almış bu mazlum şehrin sessiz çığlıkları maalesef ilk iki günde yeterince hızlı duyulmadı. O zamana kadar enkaz altında ilk süreçte hayatta olan insanların da büyük bir çoğunluğu, beton yığınları altında acı şekilde can verirken; geride kalanlar sokaklarda o soğuk ve yağmur ile baş başaydı. Resmî açıklamalar Adıyaman genelinde **8.387** kişi, toplamda **53 binden** fazla kişinin öldüğü yönünde olsa da halk bu sayının çok daha fazla olduğuna yürekten inanmaktadır.

Günlerce yakınlarının cansız bedenlerini tek başlarına, tabiri caizse elleriyle kazıyarak çıkaran bu insanlar; en azından acılarını

bir nebze dindirebilmek, vefat eden sevdiklerinin ruhlarını huzura kavuşturabilmek amacıyla adalet arayışına girdiler: Suçlu kimdi? Bu acı tablonun tek sorumlusu, inşaat demirinden çalan birkaç açgözlü müteahhit olamazdı elbette. Ortada on yıllardır süregelen denetimsizlik ve yapısal sorunlar silsilesi vardı. 2018 yılında çıkarılan, kamuoyunda “İmar Barışı” olarak bilinen düzenleme, felaketin en büyük hazırlayıcılarından biriydi. Depremden etkilenen 11 ilin 10’unda projeye aykırı veya riskli olduğu bilinen **294.166** yapı gerek siyasi gerek ekonomik etkenler ile herhangi bir deprem dayanıklılık denetimi yapılmadan onaylandı. Fay hatları ve sivilaşma bölgeleri gibi imar yasağı getirilmesi gereken alanlara dahi yapılaşma izni veren bu karar, adeta felakete zemin hazırladı. Kaybettiğimiz her can sadece bir doğal afetin değil, aynı zamanda hukukun üstünlüğü ilkesinin ihlalinin de sonucuydu. Anayasa’nın 17. maddesinde değindiği en temel güvence olan yaşam hakkımız, denetimsizlikler yüzünden göz ardı edildi.

Halkın öfkesi ve büyük bir adalet arayışı içine girmesi tam da bu yüzden. Çünkü biz yalnızca ölümle değil, yalnızlıkla da baş başa kaldık. Duyulmayan sesimiz içimizde asla geçmeyecek bir kedere dönüştü. Kalplerimizde kaybettiklerimizin acısı ilk günkü kadar taze ve yoğunken hukuksuzluklarla savaşımaya çalışmak, her defasında dört gözle beklenen emsal kararların çıkmadığını görmek bizleri adeta yaşarken öldürdü. Unutmayın ki bizler o 65 saniyede yalnızca evlerimizi değil, yaşam hakkımızı da kaybettik.

Yaşanan deprem ilk değildi ve son olmayacağı da aşikâr. 1999 Gölçük,

2003 Bingöl, 2011 Van... Bulunduğu konum nedeniyle deprem riskini en yüksek seviyelerde taşıyan Türkiye’de; Kuzey Anadolu, Doğu Anadolu ve Batı Anadolu olmak üzere toplam üç adet büyük fay hattı bulunmaktadır. Bu fay hatları ülkemizin gerçeğidir ancak yıllardır alınmayan önlemler neticesinde, her yaşanan deprem sonrasında binlerce ölüm vermek bizim kaderimiz midir? Yoksa süregelen ihmaller silsilesinin kurbanları mıyız? Alınmayan önlemler yüzünden kaybettiğimiz her can bizlere hak ettiğimizden daha az değer verildiğini hissettirirken; acımızın hafiflemesi ve aynı acıların tekrar yaşanmaması için temennimiz, bu ihmalkârlıklarda payı olan herkesin gereken cezayı almasıdır. Bu yalnızca bizlerin adalet arayışı değil, Anayasa’mızın bizlere sunduğu yaşam hakkının yerine getirilmesi için yadsınamaz bir zorunluluktur. Unutulmamalıdır ki adalet sadece yıkılan binaların enkazında değil; o binaların inşasına izin veren imzaların ve hiçe sayılan bilimsel raporların sorumluluğunda aranmalıdır.

Önceliğimiz beton yığınları değil; denetimin, bilimin ve hukukun üstünlüğünün ilke edinildiği bir gelecek olmalıdır. Bir başka şehrin yanına daha acı sözcüğünün eklenmemesi için başta biz hukukçular elimizden geleni yapmalı ve bu davanın takipçisi olmalıyız. Bir daha aynı karanlık gecelere uyanmamak dileğiyle.

KAYNAKÇA

AA. (2024, 20 Mart). Türkiye’nin diri fay hatları ve deprem risk haritası. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-nin-fay-hat-lari/3170167>

AFAD. (2024, 2 Şubat). İçişleri Bakanımız Sayın Ali Yerlikaya, 6 Şubat depremleri sonrası yapılan çalışmalara ilişkin açıklamalar da bulundu. <https://www.afad.>

gov.tr/%C4%B0%C3%A7i%C5%
9Fleri%20Bakan%C4%B-
1m%C4%B1z%20Say%C4%B1n%20
Ali%20Yerlikaya,%206%20
%C5%9Eubat%20deprem-
leri%20sonras%C4%B1%20
yap%C4%B1lan%20C-
3%A7al%C4%B1%C5%9Fma-
lara%20ili%C5%9Fkin%20
a%C3%A7%C4%B1klamalarda%20

bulundu_2-merkezicerik#:-
text=6%20%C5%9Eubat'ta%20
millet%20olarak,vatanda%C5%9F%C-
4%B1m%C4%B1z%20da%20
yaraland%C4%B1lar.%2014%20
milyon
BBC News Türkçe. (2023, 13 Şubat).
Depremde Adıyaman: Kentte son
durum ne, kaç kişi hayatını kaybetti?
<https://www.bbc.com/turkce/arti->

cles/c9x0ej68np7o
BirGün. (2023, 10 Şubat). İmar
affı verileri: Deprem vurduğu
10 ilde 294 bin güvencesiz ko-
nut yasal koruma altına alınmış.
[https://www.birgun.net/haber/](https://www.birgun.net/haber/imar-affi-verileri-depremin-vurdu-gu-10-ilde-294-bin-guvencesiz-konut-yasal-koruma-altina-alin-mis-420964)
imar-affi-verileri-depremin-vurdu-
gu-10-ilde-294-bin-guvencesiz-ko-
nut-yasal-koruma-altina-alin-
mis-420964

Ötanazi Üzerine

“Bilge kişi yaşayabildiği kadar değil, yaşaması gerektiği kadar yaşar.”

-Seneca

“Yaşam seni artık doğaya uygun yaşamaktan alıkoyuyorsa, ondan ayrılmak da doğaya uygundur.”

-Marcus Aurelius

“Yaşama saygı, tüm etiğin temelidir.”

-Albert Schweitzer

Ötanazi, yüzyıllar boyunca üzerine tartışılmış; etik, dini ve hukuki alanlarca incelenmiş ve çeşitli hukuk sistemlerinde yer bulmuş bir kavramdır. Bahsi geçen kavram tıbbi terim olarak ilk kez 1623 yılında Bacon tarafından ortaya konulmuştur. Yunanca “Eu=iyi” ve “Thanatos=Ölüm” sözcüklerinden türetilmiş olan ötanazi; kelime kökeninden de yardımla, kişinin ağır ve ıstıraplı hastalık gibi mühim durumlar sebep gösterilerek, onurlu ve acısız şekilde yaşamının sonlandırılması şeklinde tanımlanabilir. Ancak bu durum intihar olarak görülmemelidir. Ötanazi ile intihar arasındaki en temel fark kişinin psikolojisidir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise ötanazi, “ölme hakkı” olarak açıklanmıştır.

Tarihsel gelişimi:

Ötanazinin Antik Çağ’dan günümüze kadar uzanan bir uygulama geçmişi vardır. Antik Yunan, Roma, Mısır, Hindistan, Çin gibi kadim uygarlıklarda farklı uygulamalarla ötanazi görülmüştür. Bazı kaynaklara göre Mısır ve Çin medeniyetlerinde yaşamın mukaddes olduğu düşüncesi vardı. Bu sebeple uygulanan ötanazi daha çok eylemsizlik üzerineydi. Geleneksel Hint inançlarında (özellikle Jainizm) ise kişi ağır bir hastalıkla mücadele etmek yerine oruç yoluyla beslenmeyi bırakır ve ölümü beklerdi. Hasta, ötanazi kararını bir kriz anında değil üzerine düşünerek ve basiretli bir şekilde

vermelidir. Antik Yunan filozoflarından Platon, iyileşemeyecek durumdaki hastaların ve hayatını onurlu bir şekilde idame ettiremeyen, topluma yük olarak gördüğü yaşlıların tedavisinin bırakılması görüşünü savunmuştur. Tıbbın babası olarak anılan Hipokrat ise Platon’un aksine ötanaziye karşı çıkan bir tutum sergilemiştir. Öyle ki çağlarca hekimlerin mesleklerini uygulamaya geçmeden önce ettikleri yeminden -Hipokrat And’ından- bir pasaj bu konuya değinir: “İsteyen hiç kimseye öldürücü bir eczayı ne vereceğim ne de tavsiye edeceğim...” Semavi dinler de genelde ötanazi noktasında ortak bir görüş sunmuşlardır. Hristiyan düşünce akımlarında ötanaziye karşı görüşler değişiklik göstermektedir. 10 emir içerisinde bulunan “Öldürmeyeceksin.” ibaresi kesin ve net bir çizgi sunarken kimi Anglikan düşünürlere göre sonsuz merhamet sahibi Tanrı, kullarının elem ve acı çekmesini istemeyecek ve onları affedecektir. “Rab ölüm getirir ve diriltir; mezara indirir ve çıkarır (1.Samuel 2:6)” pasajı, öldürmenin sadece Tanrı tarafından yapılabileceğini gösterirken özellikle aktif ötanazi noktasında uyumsuzluk gösterir. Orta Çağ’da kilisenin etkisinin artması da dönem itibarıyla ötanazi düşüncesini arka planda bırakmıştır. İslam medeniyetinde ise korunması gereken 5 değer (zarurât-ı hamse) arasında canın ve nefsin korunması olarak geçen değer sadece başkalarının yaşamlarını güvence altına almaz, aynı zamanda kişinin kendisine karşı korunduğunu da ifade eder. Öyle ki Nisa Suresi 29.ayet, “...kendinizi öldürmeyin.” şeklinde buyurmuştur. Bu ayetten anlaşılan aslen her ne kadar intihar olsa da İslam hukukunun yapısından

da yola çıkılarak ötanazinin de yasaklandığı kabul görülebilir. İslam dininde de Hristiyanlıkta olduğu gibi Tanrı’nın insana verdiği yaşamın tekrar Tanrı tarafından geri alınabileceği düşüncesi hâkimdir.

Yakın Tarihteki Uygulamalar ve İnsan Haklarının Gelişimi:

19. yüzyıl Alman filozoflarından Nietzsche’nin “Putların Alacakaranlığı” eserinin “Zamana Aykırı Birinin Göz Gezdirmeleri” bölümünde geçen “...Hasta, toplumun bir asalağıdır. Belirli bir durumda daha da uzun yaşamak küstahlıktır... Onurlu bir biçimde yaşamak mümkün değilse onurlu bir biçimde ölmek için...” sözleri ötanazi yanlısı bir görüş olarak yorumlanabilir nitelikte olsa da doğrudan bir istemsiz ötanazi savunusu yapılmamıştır. Nietzsche; gönüllü ötanazinin, doğurulmuş olma hatasının telafisi olduğunu vurgulamıştır. Dünya tarihinde istemsiz ötanazinin yer bulduğu “3. Reich” programında (Aktion T4 spesifik olarak ötanazi üzerine bir programdır.) Nietzsche’nin görüşlerinin ne kadar etkili olduğu aşîkârdır. Nitekim dönem Almanya’sının en güçlü ismi Adolf Hitler’in bahsi geçen filozofun etkilendiğini gösteren emareler vardır. Nazi ideolojisinin filozofun görüşlerini yanlış yorumladığı farklı bağlamlarda tartışılmıştır. Uygulamaya geçildiğinde ise güçlü bir ırk yaratmak ve ırk ıslahı amacı güdülerek fiziksel ve zihinsel engelliler, ağır hastalar, engelli yeni doğanlar ve yaşından dolayı bakıma muhtaç kişiler gaz odaları kullanılarak, yüksek doz ilaç verilerek veya vücuda zehir enjekte edilerek öldürülmüştür. (Nurenberg mahkemesi esnasında 200.000 hasta çocuğun Morfin-Scopolamin zerkıyla veya gaz odalarında veya aç bırakılarak öldürüldüğü anlaşılmıştır.)*

Adı anılan Nazi programında yaşanan soykırımlar “yaşam hakkına” sıkı sıkıya bağlanmamıza neden olmuştur. Yaşanan gayri insani uygulamalar hukuk düzenini kişilik tanımının sınırlarını çizmeye itmiştir. Geçmiş medeniyetlerde farklılık gösteren kişilik tanımı, evrensel bir niteliğe kavuşturulmak istenmiştir. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, “Her insan anadan doğan insandır.” düşüncesini evrenselliğe ulaştırmanın en büyük adımıdır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu md. 28/2, kişiliğin sınırlarını çocuğun sağ olarak doğduğu an ile başlayarak ölümle sona erdiği şeklinde çizmiştir. Vazgeçilemez ve devredilemez kişilik haklarından yaşam hakkı bahsi geçen vahim olayların tekrar edilmemesi için güvence altına alınmıştır. Türk Medeni Kanunu md. 23 kimsenin hak ve fiil ehliyetinden kısmen de olsa vazgeçemeyeceğini vurgulamıştır. Öğretide bu madde kişiliğin içe karşı korunması ilkesiyle gösterilir. İçe karşı korunmadan kasıt, kişilik hakları üzerinde şahısların tasarruf yetkisinin bulunmamasıdır. *Ötanazinin Suç Olarak Düzenlenişi ve Ötanazi Türleri* Ötanazi Medeni Kanun tarafından reddedildiği gibi Ceza Kanunu’nda da yaptırıma bağlanmıştır. Nitekim ötanazi uygulayan hekim 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda düzenlenmiş md. 81 Kasten Öldürme Suçu, md. 82/a’da belirtilen Kasten Öldürme Suçunun Tasarlayarak Gerçekleştirilmesi ve md. 84 İntihara Yönlendirme suçlarıyla karşı karşıya kalacaktır. Bu hâlde kişinin rızası olup olmadığı ehemmiyet taşımaktadır. Rızanın varlığı uygulamanın istemli veya istemsiz ötanazi ayrımını yapmamıza yardımcı olmaktadır. İstemli ötanazi söz konusu olduğunda kişi kendi yazılı veya sözlü beyanı ile yaşamını sonlandırma yoluna gider. İstemsiz ötanazide ise kişi iradesi bulunmaksızın bir uygulama görülür. Ailenin istemiyle veya hekim inisiyatifile yapılan mevcut tedavinin sonlandırılması veya öldürücü işlem uygulanmasında, üzerine karar verilen hastanın rızası görülmez. Bu noktada istemsiz ötanazi ile idam

cezası arasında da bir ayırım yapılması gerekmektedir. Her ne kadar tarihte devlet eliyle istemsiz ötanazi yapıldığına dair örnekler olsa da bu koşulda ötanazi bir yaptırım değildir. Mevzubahis devletin menfaati bulunduğundan ötanazi uygulanır. Oysaki idam bir haksız fiil ile oluşmuş suç ve zarara karşılık ceza kanunlarında düzenlenmiştir. Uygulanan ötanazinin yöntemi de bir başka ayırma gitmemize sebebiyet verir: aktif-pasif ötanazi. Yüksek dozda ilaç veya ölüme sebebiyet verecek bir aletin hekim tarafından uygulanması aktif ötanazi olarak nitelendirilir. Yalnız dikkat çekmek gerekir ki kullanılan yöntem bir suç oluşturacak türden silahla ateş etmek veya bıçaklamak şeklinde olmamalıdır. Pasif ötanazi ise aktif bir hareket bulunmamakla birlikte yaşamı uzatıcı tedavinin sonlandırılması veya tedaviye hiç başlanılmaması ile hastalığın doğal seyrine bırakılması olarak görülebilir. Hasta Hakları Yönetmeliği md. 25 ile düzenlenmiş olan “Tedaviyi Reddetme ve Durdurma Hakkı” pasif ötanaziyle ilişkilendirilebilir. Pasif ötanazi ile yaşamın sonlandırılmasına yönelik alınan karar ile ölümün gerçekleşme süresini kısaltmak hedeflenirken; tedaviyi reddetme hakkı hastalara kendi tedavisi hakkında karar verme yetkisi tanır. Mevcut tedavi üzerinde söz sahibi olan hastaya kendi bedeni üzerinde karar verme (bireysel özerklik) tanınmış olur. Tedaviyi reddetme veya durdurma durumlarında hekimin herhangi bir rolü gözlenmez. Hekim her ne kadar tam bir iyileşme garantisi vadetmese de hekim tarafından yapılmış prognoz (tıbbi öngörü) yanılma payı ve farklı tedavi olanaklarının ihtimali dahilinde hastalara karamsar bir tutum sergilememesi gerekmektedir. *Karşılaştırmalı Hukukta Ötanazi* Ötanazinin uygulanabilmesi için gayri kabili tedavisi olan hastalıklardan mustarip olunması ötanazinin halihazırda yer edindiği hukuk sistemlerinde ilk şart olarak geçmektedir. Günümüz dünyasında birçok hastalığın artık tedavi edilebilir ol-

ması bu noktada gerekliliği ortadan kaldırmaktadır. Geçmişte insanların ölümüne sebebiyet veren birçok hastalık tıp biliminin mütemadiyen gelişimi nedeniyle ciddiyetini kaybetmiştir. Ötanazi karşıtı görüşler bu gelişimin sürekliliğinden bahisle her geçen gün ötanazinin bir çözüm yöntemi olmaktan çıktığını ve gerekliliğinin azaldığını savunmaktadır. Ötanazinin kimi hukuk sistemi gelişmemiş ülkelerde kötüye kullanılabileceği ihtimali de ötanazi aleyhine görüşler tarafından bir sav olarak kullanılır. Ötanazinin dünya hukuk sistemlerindeki yeri yeknesak değildir. Ülkeler kendi geçmiş birikimleri, örf-adetleri, etik anlayışlarıyla beraber bu konuda düzenlemeler yapmışlardır. Ülkemizde 1998 tarihli Hasta Hakları Yönetmeliği md. 13 ile ötanazi yasağı vurgulanmıştır. İlgili maddenin ikinci fıkrasında yer alan “Tıbbi gerekliliklerden bahisle veya her ne suretle olursa olsun, hayat hakkından vazgeçilemez, kendisinin veya bir başkasının talebi olsa dâhil, kimsenin hayatına son verilemez.” ibaresi ile her türlü ötanazi uygulamasının önüne geçilmiştir. 2002 yılında ötanazi yasasını yürürlüğe sokan Hollanda’da ise belirli şartlar altında ötanazi hukuka uygun kabul edilmiştir. Yapılan bu düzenleme ile Hollanda ötanaziyi yasal olarak kabul eden ilk ülke olmuştur. 2001 yılında Hollanda Parlamentosu tarafından kabul edilen “Termination of Life On Request and Assisted Suicide Act” ile ötanazi için hastanın rızası veya tedavisi olmayan ve acı çektiren bir hastalığın varlığı yahut bir başka doktorun görüşü ve komisyon raporu olması şart koşulmuştur. İsviçre kanunlarında ise aktif ötanazi yasaklanmış ve menfaat bulunması veya acıma duygusundan kaynaklanması durumlarında farklı cezalar öngörülmüştür. Ulusal antlaşma ve bildirilerde de ötanazi kendine bir yer bulmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 20 Ocak 2011 karar tarihli “Haas v. Switzerland” davasında devletin yardımcı intihar için gerekli materyalleri karşılama yükümlülüğünün bulunmadığını ancak kişilerin yaşamı sonlandır-

ma noktasında bir özerkliğe sahip olduğuna değinmiştir. Devletlerin yaşama hakkını koruması gerektiğine de dikkat çekilmiştir. Dünya Hekimler Birliği ise 1981 Lizbon Hasta Hakları Bildirgesi'nde "Her hastanın onurlu bir şekilde ölmeye hakkı vardır." şeklinde konuya değinmiştir. Ancak belirtilmesi gerekir ki bu açıklamadan hareketle Dünya Hekimler Birliği'nin ötanazi yanlısı bir tutum içinde old-

uğu düşünülmemelidir. Aksine 1987 Madrid bildirgesinde de belirtildiği üzere kuruluş bu uygulamayı açıkça "etik" olarak nitelendirmemektedir. Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi ise 1994 Amsterdam Avrupa Hasta Haklarının Geliştirilmesi Bildirgesi'nin 1/2. ve 5/11. maddeleriyle ötanaziye etik olarak bakıldığını göstermiştir. İlgili maddeler "Herkes kendi yaşamını belirleme hakkına

sahiptir." ve "Hastaların, yaşamlarının son döneminde insanca bakılıp, saygın biçimde ölme hakkı olmalıdır." ifadeleriyle ötanazinin insan hakları boyutunu gündeme getirmektedir. Uluslararası bildirgeler insanlara kendi kaderini tayin hakkını tanısa da devletler vatandaşlarının yaşam hakkını koruma yükümlülüğü altındadır. Siyasi otoriteler için yaşamak başlı başına bir değer olarak görülmektedir.

İllüstrasyon: Umut Can DİLMEN

*(Öztürel, 1957) ss.264

KAYNAKÇA:

Bal, Z. (2011). İslam hukuku açısından ötanazi (Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi).

European Court of Human Rights. (2011). Case of Haas v. Switzerland (Application no. 31322/07). HUDOC. <https://hudoc.echr.coe.int>

Gürçan, E. C. Ötanazi: yaşama hakkı açısından bir değerlendirme. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 60 (2) 2011:255-280

Namal, A. (2017). Pro ve Contra argümanlarla etik açıdan ötanazi. Hamide Tacir & Aysun Altunkaş (Ed.), III. Ulusal sağlık hukuku sempozyumu: kendi geleceğini belirleme hakkı ve ötanazi (ss.11-43). Seçkin Yayınları.

Özen, M. Ekici Şahin, M. Ötanazi. Ankara Barosu Dergisi, 68 (4) 2010:15-36.

Öztürel, A. (1957). Ötanazi. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14(1-4), 261-273.

Şirin, T. Türkiye'de ötanazi hakkı vardır (karşılaştırmalı hukuktaki gelişmeler ve Türkiye üzerine tezler. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4 (1) 2026:1-57.

Varol, Ş. (2022). Yaşam hakkı bağlamında ötanazi ve kürtaj. Seçkin Yayınları.

Kadın ve Ataerkinin Görünmez Eli

Kadınlar, toplum tarafından kişi sayılmamaktadır. Yazıma bu cümle ile başlamayı uygun gördüm. Başta çok yalın görünse de süslemeden, olduğu haliyle kadınların gölgesi gibi her an çeşitli şekillerde adı sanı belirsiz ataerkil zihniyete sahip insanlarca kadına uygulanan bir “ambargo” ya da ataerkinin dikkatini çekecek tabiriyle toplum tarafından kadını mahkûm eden bir “kısırlaştırma”. İster odasının kapısı olsun ister yeni işine açılan kapı, önüne “sıfatlar ören duvarlarla” günbegün enerjisini tüketen, çeşitli personalar takan bir oyuncu. Bu cümle sessiz toplumun, en sesli çığlığını maskelemeye çalışan, var gücüyle bastıran bir yargıcın görünmez eli. Elimize tutuşturulan bir bebek, örtülen pembeler, bir ders gibi gösterilen ev idaresi oyunları... Hepsi sildirme ve sindirmenin sinsi birer aleti. Çiminde tahminlere göre yaşayamayacağım toplumsal cinsiyet eşitliği özlemi ve politikadaki toplumsal cinsiyet eşitliğine erişebilecek olmanın tamahkarlığıyla (!) yazıyorum bu satırları. Yıllardır anlatılan kamusalallaştırılmış namus algısı, annelik, dadılık, ışığın kısılması, nesnellikten uzak değerlendirilen kadın tanımlı masallardan uzaklaşıp; kadını kendinden emin, asla pes etmeyen, durdurulamayan, ışığını saçmaktan çekinmeyen, ne yaptığını bilen kişi olarak yer almanın zamanı geldi. Bu masalı kadınlar yazacak ve tarih bu mücadele karşısında üç maymunu oynayamayacak.

Kadın. Kelime anlamıyla, yakıştırılan söz öbekleriyle bile ötekileştirilmeye çalışan zihniyetin karşısındaki kadın. Buna rağmen ataerkil toplum kadının her adımına bir çukur kazar ve düştüğü için kadını suçlar. Yetmezmiş gibi çukura düşmenin kadının doğasının doğal bir sonucuymuş gibi davranırlar. Böyle masalsı dille anlatırken uzak ve gülünç gelse de insanlığın yarısını

oluşturan kadınların nasıl erkeklerle zıt kutuplar gibi gösterilip toplumdan itildiği gözlerimize sokulacak, oynanan bu piyesin analiz edilmesi gerekecektir.

Dil, bu çukurların en sinsisidir. İçimize öyle işler ki hedef aldığı kadını bile “yayım aracı” haline getirebilir. Yayması yetmezmiş gibi değiştirir de. Artık öyle bir hal alır ki inşa edilenin sesi hakikatten daha gür çıkar, sapla saman birbirine karışır. Nitekim Whorf, toplumun hem dili kullanan hem de ondan etkilenen bir yapı olduğu sonucuna varmıştır. Dil tarafsız değildir. Dil; yalnızca düşünceleri ifade eden bir araç değil, bizzat düşüncelerin şekillenmesinde de etkili bir yapıdır. Aslıhan Okan’ın “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Etkileyen Faktörler” adlı makalesinde Özge Demiral kaynak gösterilerek ifade ettiği gibi, ataerkil zihniyete sahip toplum değiştirilmek isteniyorsa bunun yolu dilden geçecektir. Dille yapılan şiddet aynı zamanda kültürel şiddetin hem yayıcısı hem de güçlü bir koludur, eril ahlakın kullandığı müfettiştir. Bu duruma eyleme aktarım yönünden bir ekleme yaparak şiddete daha geniş bir perspektiften bakan “Ataerkinin Dilsel Pratiğinde Cinsiyetçi Kelimeler ve TDK” makalesinde de “İnsan yaşamı yorumlarken, tanımlarken, sınıflandırırken oluşturduğu zihinsel kategorilerini dil aracılığıyla ifade eder ve paylaşır. Bu anlamda dil, toplumun ve kişilerin düşüncelerini yönlendirebilir, kontrol altına alabilir. Dolayısıyla ideoloji ile dil arasında temel, kurucu ve biçimlendirici bir iş birliği söz konusudur. Önemli bir politika üretme aracı olan dil; varlık, düşünce ve eylemlerin toplumsallaşmasında kilit taşıdır. Bu öneminden dolayı dilin kontrolünü elde etmek demek düşüncelerin hatta düşüncenin pratiği olarak biçimlenen eylemin de kontrolünü

ele almak demektir.” denmektedir. Yine aynı makalede Nazi rejimi sırasında Alman Basın Dairesi’nin dili kontrol altına almak için düzenlemeler yapıp kullanılacak kelimeleri belirlediği gibi çarpıcı bir örneğe de yer verilmiştir. (Cıbroğlu,1996).

Dilin işlevini ve mahiyetini ifade ettikten sonra kültürlerin önemli bir parçasını oluşturan atasözlerinin değerlendirmenin, tarihsel bakışı ele almak bakımından isabetli olacağına inanıyorum. Bir araştırmada saptandığı üzere kadını bahis alan 72 atasözünden yalnızca dokuzu olumludur. İlerleyen aşamalarda da bahsedeceğim üzere dört tanesi eş ve annelik üzerinedir. Bir tanesi kadının merhametli olduğunu söylerken, bir diğeri namusu üzerinde söz sahibi olduğuyla ilgilidir. Birisi insan olarak kadın ve erkeğin eşit olduğunu ifade ederken sonuncusu kadının becerikli oluşuyla ilgilidir. Kırk altısı ise kadını doğrudan doğruya yermektedir. Ek olarak bu çalışmada olumlu olarak değerlendirilen atasözlerinden birinin “Yuvayı yapan dişi kuştur.” atasözü olduğunu belirtmek isterim. Görüldüğü üzere kadın övülürken bile aba altından sopa gösterilmekte, bir sorumluluk daha omzuna yüklenmektedir. “Yansız ve tarafsız” olarak addedilen on yedi atasözünden “Er kocadıkça, koç olur; karı kocadıkça hiç olur.” atasözü ise durumun vahametini gözler önüne sermektedir. Ayrıca kadın istenilen koşulları sağlamazsa hiç olarak nitelendirilirken aynı zamanda bir karşılaştırmayla baş başa bırakılmıştır. Özetle çalışmada da belirtildiği gibi doğrudan doğruya olumlu olduğu söylenen atasözlerinin de özünde olumsuz anlamlar barındırdığı ve gizli bir tahakküm örneği olduğu gözler önüne serilmiştir. Aslında kadına uygulanan, en doğru ifadeyle “dilsel faşizmi” görmek için çok uzağa gitmeye ge-

rek yok. Kelimenin tam anlamıyla, bu cinsten olup evlenmiş veya bir erkekle beraber olmuş kimse ya da ev yönetimi bakımından gereken erdemleri, becerileri olan demektir, kadın. İlk anlamında erişkin olmak yetiyorken sonrasında kendi olmak için bile geçmesi gereken aşamalardan bahsedilmiştir. Kendi olmak için bir erkeğe, çocuğa veya çekip çevireceği bir eve sahip olması gerektiği gösterilmiştir. Bir diğer baskı unsuru olan "kirlenmek" kelimesinin "kadının ırzına geçilmesi" gibi bir anlama sahip olduğu da görülmektedir. Kadın hem zarar gören kişi olmuş, bu da yetmezmiş gibi cezalandırılmıştır. Bu kelimeye daha geniş bir perspektiften baktığımızda, bu bakış açısının bir kadın zarar gördüğünde, kiyafetinden ses tonuna, bulunduğu yerden bulunduğu zamana kadar inceleyerek, halihazırda mücadele içinde olan kadını, üstelik aynı zihniyetin mahsulü tarafından zarar görmesine ek olarak, irdeleyerek, tabiri caizse, her bir taraftan kuşatmaktadır. Kadın; kamusal bir hedef tahtası, kamusal namusun açık hedefi haline gelmektedir ve ahlak (!) sayısız yargıç arasında aciz bırakılmaktadır. Bunlarla karşı karşıya kalması yetmezmiş gibi hepsinin özeti olan bir ikilemeye hayatı boyunca sahip olmaya çalışır: hanım hanımcık. Bu kavramla halihazırda "kız gibi" deyiminin anlamında da karşımıza çıkan utangaç, işbirlikçi, uysal, destekleyici, kırılgan sıfatları da kadının daha doğarken koşullarını törpülemeye başlamaktadır. Yetmezmiş gibi bunların hepsinin doğanın ortaya çıkarmış olduğunu iddia ederek faturayı yine kadına kesmektedir. Oysaki toplumsal cinsiyetin biyolojik bir ürün olmadığı bilinmektedir.

Cinsiyet kalıpları sosyal ortamlarda işlenmekte ve aile içindeki davranış şekillerinde, akranlarla oynanan bir oyunda söylenen bir sözde bilinçli olmadan öğrenilmektedir. Bunun en büyük göstergelerinden biri bölgesel olarak bile kadınların işgücüne katılım oranlarının farklılığı, kendilerini özgür ve güvende hissetme durumlarıdır. Örneğin, kaçımız metroya bindiğimizde öncelikli oturacakların sembollerle ifade edildiği tabelada çocuklu ebeveyn tasvirinin kadını

içerdiğini fark ettik? Bilinçli olarak fark etmememiz ne yazık ki bize kodlanan "dadılık" rolünü öğrenmemizi engellememekte. Nitekim seçeceğimiz mesleklere müdahale edildiği sırada kadınlar için öğretmenlik, ebeklik gibi mesleklerde ısrarcı olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir ve bu mesleklere çok saygı duymakla birlikte maalesef bu söylemlerin nedeni barizdir. Bir diğer örnek ise dayatılan renk ve oyuncaklardır. Bunların başta geçici ve önemsiz olduğu düşünülse de diktatörlerin de ideolojilerini yayarken oyuncakları ve renkleri kullandığı gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bu zihniyet ilerleyen zamanlarda kadınlar üzerinde pedini saklamasını gerektiğini hissettiren bir baskı olarak mahsul vermektedir. "Swastika Geceleri" ve "Damızlık Kızın Öyküsü"nde gözler önüne serilen distopyalar nispeten yumuşatılarak hissettirilse de kadının zihnine naksetmekte, bedenini bir hapisane gibi kullanarak onu kendi bedenine hapsetmektedir.

Diğer bir yandan annelik kanalıyla sömürülür kadın. Kerelerce kutsanmış gibi yapılır, şiirler düzülür, geleneksel söylemlerle el üstünde tutulur. Anne olana kadar çeşitli sınırlara tabi tutulan kadın, anne olmanın verdiği geçici konforla -ki bu her zaman yaşanmaz- ilk defa hak ettiği muameleyi görür ve bu kendi olduğu için gerçekleşmemiştir. O, ataerkil zihniyete göre ileride dadılık yapacağı efendisine hamiledir. Hayatını ona adanması ve kendi hayatını unutmaya beklenmektedir. Bunu yaptığı takdirde toplumda belli belirsiz bir yer bulacak ve geriye dönüp baktığında taş yerine yediği beş yumurta dışında bir şey kalmadığını fark edecektir. Kadın toplum tarafından Adorno ve Horkheimer'in da dediği gibi "kurban ve iyi olmaya gönüllü bir şekilde rıza göstermekle" kutsallaştırılır. Yani kadın bir evliliğin tarafı, çocuğun annesi değil; eş ve anne sıfatlarıyla ataerkil zihniyete sahip toplumun oyun alanı olur. Bu gibi toplumlarda gelenekler, siyasette atılan adımlar, kanunlar ataerkil ideolojinin bir kolu haline gelir; bu ideolojinin hem taşıyıcısı hem de dönüştürücüsü olur. Bu durumun göstergelerinden biri de yıllar içinde değişen annelik mod-

elleridir. Geçen yüzyılda Amerika'da ideal anne tipi sürekli evde olan, beyaz ve orta sınıf kadınlardan oluşmaktadır ve "tradwife" gibi sosyal medya akımlarıyla bu örnek diriltilmeye ve altı çizilmeye çalışılmıştır. Farklı eğitim ve yaş düzeyindeki kadınların da belirttiği gibi annelik toplum tarafından kabul görmek için bir yol, ataerkil zihniyete sahip toplum -ki farklı şekillerde tezahür edebilir- için de baskılayıcı bir araç olarak görülmektedir. Görüşmelerde de anneler "Anne olmayı tercih etmeseydiniz toplum tarafından eleştiriye maruz kalır mıydınız?" sorusunda ve "Neden çocuk sahibi oldunuz?" sorusunda olduğu gibi bu durum tespit olmaktan çıkmış ve açıkça belirlenmiştir. Bu durumun tezahürlerinden belki de en acısı kadına, çocuk doğurmadağı takdirde eşi tarafından değer görmeyeceğinin hissettirilmesi ve söylenmesidir. Yani görüldüğü üzere toplum kadının anne olmasını ister gibi görünüyorken asıl isteği kadın üzerindeki tahakküm alanını genişletmekte yatmaktadır.

Eril zihniyetin diğer etki havuzları ise iş ve liderlik pozisyonlarıdır. Bu iki konuyu birlikte ele almak istedim çünkü ortaya çıkan bir yanılsamanın söz konusu olduğunu düşünmekteyim. Bu sebeple Aslihan Okan'ın "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Etkileyen Faktörler" makalesindeki bir istatistikle başlamak istiyorum. Borsa İstanbul'a kayıtlı şirketlerin yönetim kurullarındaki kadın oranı %19,4'tür. İstanbul kadın-erkek eşitsizliğinin en az olduğu ildir. Ayrıca kadın istihdam oranının yıllar içinde arttığı da gözlemlenmiştir. Bu apaçık bir çelişkidir. Eril zihin kendi istediği alanda kadını tutarak paravanın ardından kartları kendi istediği gibi oynamakta ve hatta bazı aktarımlara göre bu tespit bile yanıltıcı olabilmektedir. Söz konusu şirketlerin içinde yönetim kurulunun tamamının erkek olduğu şirketlerin oranı %31'e yükselmiş durumdadır. Eril zihniyet kurgulamaları, bir liderden beklenen özelliklerin erkeklere içkin olduğu düşüncesi, bu özelliklere sahip olan kadınların erkeklere göre farklı bir tavırla karşılaşması, eşit işe eşit ücret verilmemesi gibi doğrudan ve dolaylı ayrımcılıklar varlığını gös-

termekle birlikte liderlikte kadının varlığını göstermesini zorlaştırmaktadır. Farklı bir ifadeyle, "İnteraktif Bilim: Disiplinler arası Araştırma ve İnceleme" dergisinde cam tavandan esinlenen "Toplumun Sosyal Yapısının Cinsiyet Rollerini Üzerindeki Etkisi: Kadın Liderliğinde Toplumsal Algılar" makalesinde de aktarıldığı gibi, "Bir kişinin lider olarak kabul edilmesi ve etkinliğinin değerlendirilmesi sadece objektif performansına değil, aynı zamanda gözlemcilerin zihnindeki liderlik şemalarına ve beklentilerine ne kadar uyduğuna bağlıdır." Yani kim olduğunun yanında kimden ne beklendiğine dair kalıplarla arasında bir korelasyon ilişkisi vardır. Bunun sonucunda eril zihniyetin kafasındaki kadın figürüne uymayan kadın, bir liderden beklenen sıfatlara sarındığında eril zihniyetin kafasındaki persona ile örtüşmediğinden dolayı farklı yorumlanmaktadır. Aynı makalede bu sefer de Heilman kaynak gösterilerek verilen örneklerde kararlı ve iddialı kadın liderlerin agresif ve baskıcı, farklı bir noktadan yaklaşım işbirlikçi ve destekleyici olduklarıdaysa zayıf ve kararsız olarak yorumlandıkları belirtilmiştir. Eril zihniyetin sinsi mizansenisi ne yazık ki bu kadarla da kalmayıp bu durumu genişleterek "cam tavan" olarak adlandırdığımız görünmez engeller bütününe neden olmaktadır. Metafordan da anlaşıldığı üzere bu kavram, kolayca fark edilmeyen ama hayatı zorlaştıran yapay engeller anlamına gelmektedir.

"Muhasebe Bilim Dünyası" dergisinde bahsedildiği gibi bu durum, olumsuz yorumlama meyili, ücretsiz bakım yükünün fazlalığı ve rol model eksikliği şeklinde tezahür edebilir. ILO ve UNDP tarafından 2020-2021 yıllarında yayınlanan verilere göre kadınlar erkeklerin yaklaşık 4 katı ücretsiz ev ve bakım işiyle uğraşmaktadır. Bu durum yukarıda açıkladığım yansımalarından belki de en rahat sayılara dökülebilecek olanıdır ve oldukça sert bir gerçeklik sunar.

Cam tavandan tahmin edilebildiği üzere en çok etkilenen alanlardan biri de işgücüne katılım oranlarıdır. TÜİK tarafından açıklanan 2026 Şubat ayı verilerine göre işgücüne katılma oranı erkeklerde %70,5, kadınlarda ise %35,2'dir. SAMER'in TÜİK'in 2014-2024 yılları arasında paylaştığı Türkiye geneli işgücüne katılım oranlarının karşılaştırıldığı araştırmada kadınların katılımı büyük ölçüde artsa da fark genel hatlarıyla korunmuştur. McKinsey'in Woman Matter raporuna göre eğer bu fark korunmasaydı ve 2025 yılında Türkiye'yi de aşım küresel düzeyde eşit katılım sağlasaydı GSYH %11 oranında artışa sahip olacaktı.

Sonuç olarak, kadınlar çeşitli alanlarda çeşitli sıfatlarla bir kişi olarak değerlendirilmek yerine o sıfat uğruna ataerkil zihniyete sahip toplum tarafından yontulmaya çalışılmaktadır. Bu durumda toplum bilinçlenmeli ve umut canlı tutulmalıdır. Çünkü görülüyor ki bu durum yalnızca farkında olup harekete geçilerek alt edilebilir.

KAYNAKÇA

Akdoğan, Nalan ve Deniz Umut Doğan. "Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden 5 No'lu Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hedefine Ulaşmada Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporu Düzenleyen İşletmelerin 2020 ve 2021 Yılı Beyanlarının İncelenmesi ve Sonuçların Değerlendirilmesi." Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi 25, MODAVICA Özel Sayısı (2023): 219-240. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2807107>.
 Aktaş, Gülseli. "Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak." Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 30, sy. 1 (2013): 33-47.
 Aydınoğlu, Nazife. 2015. "Kadın ve Dil". Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 8 (1): 217-30. <https://doi.org/10.12780/uusb.79826>.
 CEİD İzler. "WEF Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Endeksi 2023." <https://ceidizler.ceid.org>.

tr/WEF-Kuresel-ToplumsalCinsiyet-Ucurumu-Endeksi-2023-d396. Demirel, Hüsne ve Ayşe Nur Pekasıl. "Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Cinsiyetçi Kelime Kullanma Sıklığının Sosyodemografik Değişkenler ve Yaşam Tarzları Açısından İncelenmesi: Ankara Örneği." İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sy. 36 (2024): 345-360. <https://doi.org/10.54600/igdirsos-bilder.1437243>.
 Dudu Karaman, Esra ve Neva Doğan. "Annelik Rolü Üzerine: Kadının 'Annelik' Kimliği Üzerinden Tahakküm Altına Alınması." Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi 6, sy. 2 (2018): 1475-1496. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.443214>.
 Fortune Turkey. "2025 Yönetim Kurulunda Kadın Türkiye Raporu'nun Sonuçları Açıklandı." İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV). «Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: AB Stratejileri ve Türkiye.» Erişim 18 Mayıs 2026. https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?lng=tr&ust_id=9285&id=9587.
 International Labour Organization (ILO). "Dünyanın birçok köşesinde kadınlar hala, erkeklerle göre işgücü piyasasına daha az katılıyor." <https://www.ilo.org/tr/projects-and-partnerships/projects/toplumsal-cinsiyete%C5%9Fitli%C4%9Fiprogram%C4%B1-kad%C4%B1nlar-i%C-C%87%C3%A7in-daha-%C3%A-7ok-ve-dahai%CC%87yi>.
 International Labour Organization (ILO). "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Programı: Kadınlar İçin Daha Çok ve Daha İyi İşler." Proje Sayfası. Erişim 18 Mayıs 2026. <https://www.ilo.org/tr/projects-and-partnerships/projects/toplumsal-cinsiyet-esitligi-programi-kadınlar-için-daha-çok-ve-daha-iyi>.
 International Labour Organization (ILO). "Rapor Dokümanı." https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@eu-rope/@ro-geneva/@iloankara/documents/publication/wcms_799679.pdf.
 International Labour Organization (ILO). Yönetici Özeti (TR). Şubat

2026. <https://www.ilo.org/sites/default/files/2026-02/Exec%20Summary%20TR.pdf>.

Journal of Social Sciences and Humanities Research (JSHSR). "Makale İndirme Dokümanı." <https://jshsr.org/index.php/pub/article/download/2908/2730/6582>.

Kara, Yunus. "Kadınlara Yönelik Şiddet-

tin Karşılaştırmalı Bir Analizi: Cadı Avlarından Türkiye'deki Kadın Cinayetlerine." International Journal of Social Inquiry 15, sy. 1 (2022): 69-84. <https://doi.org/10.37093/ijsi.937007>.

Köse, Yasemin S. ve Ayşe Gündüz Hoşgör. "Türkiye'de Kadın İstihdamına Yönelik Yaklaşımlar: İmkânlar ve Sınırlılıklar." Toplum

ve Sosyal Hizmet 29, sy. 2 (2018): 187-214. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/618023>.

Okan, Aslıhan. "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Etkileyen Faktörler." Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 16, sy. 4 (2024): 753-766. <https://doi.org/10.18863/pgy.1394700>.

Rüzgar, Merve Tuba ve Asuman Altay.

"Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yönünden Kullanılan Endeksler: Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye." Kadın/ Woman 2000 25, sy. 2 (2024): 109-134. <https://doi.org/10.33831/jws.v25i2.508>.

Saha Merkezi. İşgücüne Katılma Oranları Çalışma Raporu. Aralık 2025. <https://sahamerkezi.org/wp-content/uploads/2025/12/ISGUCUNE-KATILMA-ORANLARI-CALISMARAPORU.pdf>.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Veri Portalı. "Basın Bülteni / Rapor Sayfası: 57997." <https://veriportal.tuik.gov.tr/tr/press/57997>.

Ulusoy, Ergin, ve Tülin Çetinkaya. "Ataerkinin Dilsel Pratiğinde Cinsiyetçi Kelimeler ve TDK." Atlas International Refereed Journal on Social Sciences 7, no. 40 (2021): 1647-1661.

United Nations Development Programme (UNDP). "Yeni Araştırma: Genel İzolasyon Koşullarındaki Kadınlar Erkeklerin Dört Katı Ücretsiz Yapıyor." <https://www.undp.org/tr/turkiye/press-releases/yeni-arastirma-genel-izolasyon-kosullarindakadınlerkeklerin-dort-kati-ucet-siz-yapiyor>.

United Nations Development Programme (UNDP). HDR 2023-2024 Türkiye Ülke Notu. Mart 2024. <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-03/hdr23-24-turkiye-country-note-tr.pdf>.

Yücel, Emine. "Toplumun Sosyal Yapısının Cinsiyet Rollerini Üzerindeki Etkisi: Kadın Liderliğinde Toplumsal Algılar." İnteraktif Bilim: Disiplinlerarası Araştırma ve İncelemeler Dergisi 4 (2024): 2375-2408. <https://doi.org/10.61749/JIRAS-18.2375-2408>.

<https://sozluk.gov.tr>

İllüstrasyon: Umut Can DİLMEN

Dijital Varlıkların Hukuki Niteliği: Mülkiyet Rejimi ve Ceza Hukuku Bağlamında Bir Analiz

Günümüzde mülkiyet kavramı, fiziksel dünyadan dijital ortama doğru büyük bir dönüşüm geçirmektedir. Türk Medeni Kanunu'na göre bir şeyin eşya sayılabilmesi için gereken cismanilik şartı, bugün kripto varlıklar veya veri setleri (NFT'ler, sosyal medya hesapları, web alan adları, yazılım kodları, dijital belgeler vb.) gibi dijital değerler söz konusu olduğunda yetersiz kalmaktadır. Bu durum, hukuk sistemimizde dijital varlıklar üzerinde geleneksel "zilyetlik" yerine "erişim yetkisi" üzerinden yeni bir mülkiyet rejimi tartışmasını başlatmıştır. Dijital varlıkların mülkiyet yapısındaki bu değişim, hukuki koruma açısından da iki temel alanı doğrudan etkilemektedir: Birincisi, bu varlıkların yaratım sürecindeki emek ve özgürlüğün Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) kapsamında nasıl korunacağı; ikincisi ise bu varlıklara yönelik saldırıların Türk Ceza Kanunu (TCK) nezdinde "hırsızlık" mı yoksa "bilgi suçu" mu sayılacağıdır. Bu çalışma kapsamında; dijital varlıkların mülkiyet yapısı teorik düzlemde analiz edilecek, söz konusu varlıkların fikri mülkiyet ve ceza hukuku disiplinleri çerçevesinde sağlanan hukuki koruma mekanizmaları, bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilecektir. Geleneksel Türk mülkiyet hukuku doktrininde bir nesnenin eşya olarak nitelendirilebilmesi için; üzerinde hakimiyet kurulabilir olması, ekonomik bir değer taşıması, sınırlandırılabilir olması ve en önemlisi cismanilik (maddi varlık) unsuru taşıması gerekmektedir. Ancak dijital varlıklar, doğaları

gereği fiziksel bir varlığa sahip olmayan, yalnızca bilişim sistemleri üzerindeki veri dizilerinden ibaret olan değerlerdir. Bu noktada, fiziksel bir varlığı olmayan kripto paraların, kullanıcı hesaplarının veya dijital veri setlerinin Medeni Kanun anlamında bir "eşya" olup olmadığı tartışma yaratmaktadır. Dijital varlıkların mülkiyet rejimindeki temel sorun, klasik anlamda zilyetlik kavramının bu varlıklara tatbik edilememesidir. Zilyetlik, bir eşya üzerinde iradi olarak fiili hakimiyet kurmayı gerektirir; oysa dijital dünyada fiili hakimiyet, yerini teknik bir imkân olan erişim yetkisine bırakmaktadır. Dijital varlık üzerindeki hak sahipliği, o varlığın fiziksel olarak elde tutulmasıyla değil, o veriye ulaşmayı sağlayan özel anahtarlarla, şifrelere veya kullanıcı yetkilerine sahip olunmasıyla belirlenmektedir. Dolayısıyla dijital varlıklara ilişkin mülkiyet tartışmalarında, fiziksel bir zilyetlik aramak yerine, bu varlığa erişimi sağlayan teknik kontrolün kimde olduğu esas alınmalıdır. Bu perspektife göre, bir dijital varlığın hukuka aykırı şekilde ele geçirilmesi, aslında o varlığa dair erişim yetkisinin ihlal edilmesi anlamına gelmektedir. Bu değişim, hem FSEK kapsamında hak sahipliğinin tespiti hem de TCK kapsamındaki malvarlığına yönelik suçların nitelendirilebilmesi bakımından temel bir çıkış noktası teşkil etmektedir. Dijital varlıkların mülkiyet rejimi tartışılırken, bu varlıkların birer "fikri ürün" olma niteliği göz ardı edilmemelidir. 5846 sayılı FSEK uyarınca bir ürünün "eser" olarak korunabilmesi için; sahibinin

hususiyetini taşıması ve kanunda sayılan eser türlerinden birine (ilim-edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri) girmesi gerekmektedir. Dijital varlıklar üzerindeki erişim yetkisinin mülkiyet rejimindeki bu merkezi rolü, söz konusu varlıkların hem fikri haklar boyutunda hem de cezai koruma mekanizmaları nezdinde özel olarak incelenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda, dijital varlıkların hukuki niteliği ve korunma biçimleri şu alt başlıklar altında detaylandırılacaktır. Eser Niteliği ve Dijital Kodlar: Dijital varlıkların temelini oluşturan bilgisayar programları ve veri tabanları, FSEK m. 2 kapsamında "ilim ve edebiyat eserleri" olarak açıkça koruma altına alınmıştır. Örneğin; bir NFT'nin arkasındaki dijital sanat çalışması veya özgün bir oyun karakteri tasarımı, "güzel sanat eseri" olarak fikri mülkiyet hukukunun koruması altındadır. Bu noktada korunan, varlığın kendisinden ziyade, onu oluşturan yaratıcı fikri çaba ve bu çabanın dijital ortamdaki yansımasıdır. Mali ve Manevi Hakların İhlali: Dijital varlıkların izinsiz kopyalanması, çoğaltılması veya çevrimiçi mecralarda paylaşılması, hak sahibinin çoğaltma, yayma ve umuma arz gibi mali haklarını ihlal eder. Geleneksel eserlerden farklı olarak dijital dünyada bu ihlaller saniyeler içinde ve küresel ölçekte gerçekleşebilmektedir. Bu nedenle, dijital varlıklar üzerindeki erişim yetkisinin ihlal edilmesi, çoğu zaman FSEK anlamında bir telif hakkı ihlaliyle iç içe geçmektedir. Teknik Koruma Tedbirleri: FSEK m. 72 anlamında dijital

varlıkları korumak için kullanılan şifreleme ve erişim kontrol sistemleri de hukuki koruma altındadır. Bu koruma önlemlerinin etkisiz kılınması (örneğin bir yazılımın kırılması veya erişim yetkisinin aşılması) durumunda mülkiyet ihlalinin ötesinde müstakil bir hukuki aykırılık ortaya çıkmaktadır. Maddi Mülkiyet ve Fikri Mülkiyet birbirinden ayrı kavramlardır. Dijital varlıkların mülkiyet rejiminde düşülen en büyük yanlış, varlık üzerindeki erişim yetkisinin elde edilmesinin, o varlığın tüm fikri haklarını da beraberinde getirdiği düşüncesidir. Oysa bir dijital varlığın (örneğin bir dijital sanat eseri veya NFT) satın alınması, kural olarak yalnızca o varlığın mülkiyetine veya kullanım hakkında dair bir tasarruf yetkisi sağlar.

5846 sayılı FSEK uyarınca, eserin mülkiyetinin devri, aksi kararlaştırılmadıkça o eser üzerindeki mali ve manevi hakların devri anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla bir kişi, bir dijital görselin erişim yetkisini yasal yollarla iktisap etmiş olsa dahi; eseri çoğaltma, işleme veya kamuya arz etme gibi yetkiler halen eser sahibinde kalmaya devam eder. Bu ayırım, dijital varlıkların hukuki statüsünü eşya hukuku ve fikri mülkiyet hukuku arasında ikiye bölmekte; bir ihlal gerçekleştiğinde uygulanacak yaptırımın türünü de doğrudan belirlemektedir.

İşte bu durum, sadece hukuk davalarında değil, ceza hukuku anlamında da suçun nitelendirilmesini etkilemektedir. Zira bir kişinin erişim yetkisini mi ihlal ettiği, yoksa doğrudan fikri haklarına mı saldırdığı sorusu, bizi TCK kapsamındaki değerlendirmelere götürmektedir.

Dijital varlıkların mülkiyet rejimindeki belirsizlik, bu varlıklara yönelik saldırıların TCK kapsamında nasıl nitelendirileceği sorununu doğurmaktadır. Bu noktada temel tartışma, dijital varlıkların “taşınır mal” kabul edilip edilmeyeceği ve buna bağlı olarak “hırsızlık” suçuna konu olup olmayacağı üzerine şekillenmektedir. Hırsızlık Suçu (TCK 141) ve “Taşınır Mal” Sorunu:

TCK m. 141, hırsızlık suçunu “zilyedin rızası olmadan başkasına ait taşınır

bir malı kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadıyla yeniden çıkarmak” olarak tanımlar. Dijital varlıklar, fiziksel birer varlığa sahip olmadıkları için öğretilerdeki bir görüşe göre taşınır mal sayılmazlar. Bu yaklaşıma göre, dijital bir varlığın ele geçirilmesi klasik hırsızlık suçunu değil, bilişim suçlarını oluşturacaktır. Bilişim Sistemini Engelleme, Bozma ve Verileri Yok Etme (TCK 244): Yargıtay ve güncel öğreti, dijital varlıkların hukuka aykırı şekilde ele geçirilmesini uzunca bir süre TCK m. 244/4 kapsamında, yani bir bilişim sistemindeki verilerin yerinin değiştirilmesi veya erişilemez kılınması yoluyla haksız çıkar sağlanması olarak değerlendirmiştir. Bu maddeyle sadece sistem güvenliğinin değil, aynı zamanda kişinin dijital varlık üzerindeki erişim yetkisinin ve ekonomik menfaatinin de korunması amaçlanmaktadır. Ancak Yargıtay 6. Ceza Dairesi, güncel kararlarında bu maddenin ‘tali norm’ niteliğinde olduğunu hatırlatarak; eylemin bilişim sistemi vasıtasıyla hırsızlık gibi daha özel bir suçu oluşturması halinde öncelikle o suçtan hüküm kurulması gerektiğini vurgulamaktadır. Nitekim Yargıtay, özellikle internet bankacılığı üzerinden yapılan izinsiz transferleri, sadece bir veri müdahalesi olarak değil; “taşınır nitelikteki parayı” mal edinme kastıyla gerçekleştirilen TCK m. 142/2-e kapsamındaki bilişim suretiyle hırsızlık suçu olarak kabul etmektedir. Bu içtihat dönüşümü, dijital varlıkların ekonomik değerinin hukuken “taşınır mal” ile eşdeğer görüldüğünün ve erişim yetkisinin mutlak bir malvarlığı değeri olarak tescil edildiğinin en somut göstergesidir.

Dijital varlıkların mülkiyet ve ceza hukuku boyutundaki tartışmaları, sadece ekonomik değerle sınırlı kalmayıp bu verilerin “belge” niteliği kazanmasıyla daha da genişlemektedir. Nitekim Yargıtay 8. Ceza Dairesi, sistem üzerinden yapılan usulsüz veri girişlerini (örneğin sahte sigorta bildirimi) sadece basit bir bilişim müdahalesi olarak değil, verinin sistemdeki fonksiyonu sebebiyle “resmî belgede sahtecilik” kapsamın-

da değerlendirmektedir. (Yargıtay 8. CD, E. 2022/6289, K. 2024/7555, T. 03.06.2024). Bu güncel içtihat, dijital verinin sadece bir “kod dizini” olmadığını, hukuk alanında resmî sonuçlar doğuran birer “belge” veya “hak doğurucu unsur” olarak kabul edildiğini teyit etmektedir. Tıpkı banka hesaplarındaki paranın taşınır mal sayılması gibi, sistemdeki verinin de resmî belge gücünde kabul edilmesi, dijital varlıkların mülkiyet rejimine yönelik korumanın çok boyutlu hale getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, TCK m. 244/4 hükmü, eylemin belgede sahtecilik gibi daha ağır veya özel bir suçu oluşturmadığı hallerde uygulama alanı bulan “ikincil bir norm” olarak kalmaya devam etmektedir.

Dijitalleşen dünya düzeni, mülkiyet hukukunun klasikleşmiş “cismanilik” ve “zilyetlik” duvarlarını sarsmaktadır. Bu çalışma boyunca ele alındığı üzere, dijital varlıkların fiziksel bir varlığa sahip olmaması, onları hukuki bir boşluğa itmemeli; aksine bu varlıklar üzerindeki teknik hakimiyet olan erişim yetkisi yeni bir mülkiyet rejimi olarak kabul edilmelidir. Tüm bu değerlendirmeler ışığında, dijital varlıkların hukuki statüsünün mevcut mevzuatın dar kalıplarına sığmadığı görülmektedir. Erişim yetkisinin ihlalini yalnızca teknik bir müdahale olarak görmek, dijital emeğin ekonomik değerini göz ardı etmek anlamına gelir. Dolayısıyla, Türk hukuk sisteminin dijital varlıkları mülkiyet koruması altına alacak yapısal bir dönüşüme ihtiyacı vardır. Gerek “eşya” tanımının teknolojik gelişmelere göre esnetilmesi gerekse bilişim suçları ile malvarlığı suçları arasındaki illiyet bağının netleştirilmesi, mülkiyetin dokunulmazlığı ilkesinin dijital dünyadaki izdüşümü olacaktır. Netice itibarıyla, 0 ve 1’lerden oluşan bu yeni nesil değerlerin mülkiyet güvenliği tam anlamıyla tesis edilmedikçe, dijitalleşen dünyanın hukuk düzeninden beklenen adalet ve güven ortamının sağlanması zorlaşacaktır.

KAYNAKÇA

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. Resmî Gazete 7981 (13 Aralık 1951).

Güven, Kudret. Eşya Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
Hafızoğulları, Zeki ve Muharrem Özen. Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Kişilere Karşı Suçlar. Ankara: US-A Yayıncılık, 2023.

Oğuzman, M. Kemal, Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir. Eşya Hukuku. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2023.
Yargıtay 6. Ceza Dairesi. E. 2021/12444, K. 2022/9092, T.

14.06.2022.
Türk Ceza Kanunu. Resmî Gazete 25611 (12 Ekim 2004).
Yargıtay 8. Ceza Dairesi. E. 2023/3363, K. 2023/7342, T. 10.10.2023.

İllüstrasyon: Ozan GÜVEN

BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ

Başkent Üniversitesi Hukuk Topluluğu

baskent.hukuktoplulugu

@baskentuniversitesihukukto1545

company/baskent-universitesi-hukuk-toplulugu

<https://hukuk.baskent.edu.tr/>